

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT

**Aquesta transcripció està pendent de
verificació i correcció. Pot contenir, doncs,
errades de fidelitat i incorreccions
lingüístiques i no es pot considerar
com una publicació oficial**

Sessió núm. 15 / CIF / 24.11.2025

Doc. Q:\D18\R440Transcripcio\CIF\15CIF\

Fitxer 15CIF1

XV legislatura · quart període · sèrie C · número ****

Comissió d'Igualtat i Feminisme

Sessió 15, dilluns 24 de novembre de 2025

Presidència de la I. Sra. Sabrin Araibi Marachi

Sessió 15 de la CIF

La sessió de la Comissió d'Igualtat i Feminisme (CIF) s'obre a ****. Presideix Sabrin Araibi Marachi, acompanyada de la vicepresidenta, Ennatu Domingo i Soler, i de la secretària, Lorena Roldán Suárez. Assisteix la Mesa la lletrada Mercè Arderiu i Usart.

Hi són presents [Ernesto Carrión Sablich](#), [Elena Díaz Torrevejano](#), [Lídia Ferré Ferré](#) i [Jordi Riba Colom](#), pel G. P. Socialistes i Units per Avançar; [Laura Martínez Portell](#), [Carme Renedo i Puig](#) i [Ariadna Urroz Segura](#), pel G. P. de Junts; [Montse Bergés i Saura](#), [Raquel Sans Guerra](#) i [Tània Verge Mestre](#), pel G. P. d'Esquerra Republicana de Catalunya; [M. Belén Pajares Ribas](#), pel G. P. del Partit Popular de Catalunya; [Júlia Calvet Puig](#), pel G. P. de VOX en Catalunya; [Susanna Segovia Sánchez](#), pel G. P. Comuns; [Maria Pilar Castillejo Medina](#), pel G. P. de la Candidatura d'Unitat Popular - Defensem la Terra, i [Sílvia Orriols Serra](#), pel G. Mixt[membres comissió].

[Assisteix] a aquesta sessió [assistents].

ORDRE DEL DIA DE LA CONVOCATÒRIA

1. Compareixença d'una representació de l'Associació de Drets Sexuals i Reproductius davant la Comissió d'Igualtat i Feminisme per a informar sobre les mesures amb relació a la menstruació i el climateri (tram. 357-00223/15).
2. Compareixença d'una representació de l'Asociación de Cultura Menstrual La Vida en Rojo davant la Comissió d'Igualtat i Feminisme per a informar sobre les mesures amb relació a la menstruació i el climateri (tram. 357-00222/15).
3. Compareixença de Carolina Ackermann, creadora del projecte "Mujer Sin Reglas", davant la Comissió d'Igualtat i Feminisme per a informar sobre les mesures amb relació a la menstruació i el climateri (tram. 357-00226/15).
4. Compareixença d'una representació de l'entitat Rezero davant la Comissió d'Igualtat i Feminisme per a informar sobre les mesures amb relació a la menstruació i el climateri (tram. 357-00220/15).
5. Compareixença d'una representació de l'entitat Creación Positiva davant la Comissió d'Igualtat i Feminisme per a informar sobre les mesures amb relació a la menstruació i el climateri (tram. 357-00224/15).
6. Compareixença d'una representació de l'Associació Catalana de Llevadores davant la Comissió d'Igualtat i Feminisme per a informar sobre les mesures amb relació a la menstruació i el climateri (tram. 357-00227/15).
7. Compareixença d'una representació de l'entitat Oudoca davant la Comissió d'Igualtat i Feminisme per a informar sobre les mesures amb relació a la menstruació i el climateri (tram. 357-00225/15). Proposta acord de decaïment
8. Proposta de resolució sobre el suport als processos de construcció de pau de les dones indígenes sinú de Colòmbia i a l'aplicació de l'acord de pau amb perspectiva ètnica i de gènere (tram. 250-00614/15). Grup Parlamentari Comuns. Debat i votació (text presentat: BOPC 255, 17).
9. Proposició de llei de modificació de la Llei 11/2014, de 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia (tram. 202-00023/15). Grup Parlamentari Socialistes i Units per Avançar, Grup Parlamentari de Junts. Debat i votació de la sol·licitud de compareixença.

12. Sol·licitud de compareixença d'una representació de l'Observatori contra l'LGTBI-fòbia davant la Comissió d'Igualtat i Feminismes perquè presenti l'informe sobre l'estat de l'LGTBI-fòbia a Catalunya corresponent al 2024 (tram. 356-01104/15). Tània Verge Mestre, Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana de Catalunya, Susanna Segovia Sánchez, Grup Parlamentari Comuns. Debat i votació de la sol·licitud de compareixença.

La presidenta

Bona tarda a totes i tots. Començaríem la comissió.

Si algun grup ha de comunicar les substitucions? El Grup Parlamentari del PSC?

Guillem Mateo Sellas

Bona tarda, presidenta. Jo mateix substituiré, Guillem Mateo, a la diputada Lúdia Ferré.

La presidenta

Perfecte. El Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana?

Tània Verge Mestre

La diputada Marta Vilalta substituirà la diputada Montse Bergés.

La presidenta

Perfecte. Doncs tindríem només aquestes substitucions.

Respecte a l'ordre del dia, el Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana ens ha comentat si podríem votar primer els punts 11 i 12, que són les sol·licituds de compareixença, el seu debat i la seva votació.

Lavors, si no hi ha cap inconvenient en modificar l'ordre del dia? D'acord.

Doncs començaríem votant el... Hi ha algun grup que demana la votació separada o es podrien votar conjuntament? *(Veus de fons.)* D'acord. *(Veus de fons.)*

Sol·licitud de compareixença de la portaveu de l'Associació Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaïson perquè informi sobre la seu de l'entitat (posposada)

356-00980/15

Ah, cert, doncs la 11, tota la raó, el Grup Parlamentari dels Comuns ens va demanar posposar el seu debat i la seva votació.

Sol·licitud de compareixença d'una representació de l'Observatori contra l'LGTBI-fòbia perquè presenti l'informe sobre l'estat de l'LGTBI-fòbia a Catalunya corresponent al 2024

356-01104/15

Llavors, només passaríem al punt 12, que és la sol·licitud de compareixença d'una representació de l'Observatori contra la LGTBI-fòbia davant la Comissió d'Igualtat i Feminisme perquè presenti l'informe sobre l'estat de la LGTBI-fòbia a Catalunya corresponent al 2024, presentat pel Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana i pel Grup Parlamentari dels Comuns.

Vots a favor?

Doncs quedaria aprovat per unanimitat.

Proposicions de llei

202-00023/15 i 202-00054/15

També per informar, els punts 9 i 10 són modificacions de designació del Grup Parlamentari de VOX, tant a la proposició de llei de modificació de la Llei 11/2014 i a la proposició de llei de modificació de la Llei 5/2008, que en aquest cas la persona designada seria la diputada Júlia Calvet Puig.

Llavors, es requereix l'acord de la Comissió per aquesta modificació i, si no hi ha cap comentari, doncs també quedaria aprovat i comunicat per assentiment.

I ara, doncs, ja donaríem l'inici a les compareixences, que suspenem uns minuts per anar a buscar-les.

La sessió se suspèn a... i es reprèn a...

La presidenta

Perfecte.

Compareixences

357-00223/15, 357-00222/15 i 357-00226/15

Doncs donem la benvinguda a les compareixents i també a les persones que les acompanyen. Primer, farem la compareixença d'una representació de l'Associació de Drets Sexuals i Reproductius, que ens acompanyarà la seva vicepresidenta, la senyora Eva Vela. Tot seguit, la compareixença d'una representació de l'Associació de Cultura Menstrual La Vida en Rojo, que la seva representant, la senyora Coral Herranz Lancho. I després, la compareixença de Ackermann, creadora del projecte "Mujer Sin Reglas", que ens acompanya la senyora Carolina Ackermann.

Lavors, poden començar les compareixences, en aquest cas l'associació, per un temps màxim de deu minuts.

Eva Vela Martínez (vicepresidenta de l'Associació de Drets Sexuals i Reproductius)

(L'oradora comença a parlar sense fer ús del micròfon, motiu pel qual no n'han quedat enregistrats els primers mots. Veus de fons.) Aquí? Moltes gràcies. Doncs deia que molt bona tarda. Encantades de poder estar aquí i compartir amb vosaltres el que pensem que són, bé, les propostes més essencials al voltant del que seria tota aquesta temàtica vinculada a la menstruació i també al climateri.

(L'exposició de l'oradora és acompanyada d'una projecció de xarts, els quals poden ésser consultats a l'expedient de la comissió.)

I, en primer lloc, el que ens plantejem és que és imprescindible garantir la informació i la formació, i fer-ho des de la infantesa, des de l'adolescència, no podem esperar que aparegui la pubertat i apareguin canvis i les criatures no sàpiguin que això forma part de la normalitat.

I, per tant, el que estem parlant és d'assegurar una educació sexual integral i longitudinal, fer-ho de forma adaptada a l'edat, lògicament, però fer-ho des de la primera infància. I s'ha d'incorporar el coneixement dels cossos, les realitats, el coneixement del cicle menstrual i també de les cures.

I tot això, lògicament, ha d'anar lligat als drets i al dret a prendre decisions sobre el propi cos, que, si no el coneixes, això ja, d'entrada, és una barrera important. I és important garantir que aquesta formació sigui una formació efectiva, sigui una formació universal i que sigui adaptada, a més, a les diferents realitats. No pot ser que ara mateix, a casa nostra, hi hagi criatures que no rebin aquesta informació bàsica sobre una cosa tan necessària com el coneixement del propi cos.

I hem d'anar més enllà perquè ens trobarem que no necessàriament ser una persona adulta vol dir que tinguis coneixement sobre aquests aspectes perquè encara són aspectes molt invisibilitzats i que sovint comporten incomoditat i comporten estigma.

I, per tant, aquest cicle i aquestes etapes vitals tan importants, no?, amb la meitat de la població fa que faci imprescindible que des dels poders i des dels recursos públics, que això és important, es doni compliment a aquest dret a rebre informació que sigui veraç, que sigui comprensible i adaptada a l'edat adulta, però també a les diferents realitats, trencar aquest silenci sobre aquesta realitat i sobre l'estigma que encara hi ha.

I, a més, és important que aquesta informació tingui una mirada feminista, inclusiva i basada en drets. I, a més, diria també, molt important que hi hagi una vivència salutogènica del que és per evitar la medicalització i alguns interessos econòmics, que de cop resulta, no?, que en certs moments les dones sí importem especialment quan això pot tenir un rèdit econòmic. I no oblidar tampoc aquesta autonomia sobre el propi cos en tots els moments.

I, arribat aquí, és important que també assegurem que com a professionals hem rebut aquesta formació i som capaces de donar aquesta informació i fer l'acompanyament quan sigui necessari, perquè en molts casos no ho serà.

Però sovint ens trobem, no?, i els informes així ho diuen, que com a professionals no hem rebut informació sobre una cosa tan bàsica, no sabem com acompanyar-ho i, desgraciadament, fins i tot, ens podem trobar que una professional mal informada el que fa és bloquejar l'exercici de drets al que totes tenim dret.

Per tant, tornem-hi, hauríem d'assegurar que les professionals a nivell de salut, però també de serveis socials, a nivell d'educació, que és on des de, no?, ben petites les criatures han de rebre aquesta informació, tenen ja durant la seva formació, però

també quan treballen, una actualització basada en drets, en coneixement sobre aquest cicle vital i que sigui capaç d'incorporar la diversitat perquè n'hi ha molta a casa nostra i, sinó, ens quedem...

Fitxer 2

... curts, no?

Hem de permetre amb aquesta formació que les professionals puguem acompanyar, no?, amb el respecte a l'autonomia i amb prou criteri per adaptar-nos a les realitats.

I passant ja a un altre tema, perquè, realment, a casa nostra vam tenir la sort que hi hagués un accés a productes menstruals i, a més, que fossin reutilitzables i sostenibles, que això és important. Lluitar contra la pobresa menstrual hauria de ser, lògicament, un objectiu, però és important que, llavors, això es consolidi com una política que sigui pública i estructural i que sigui equitativa. D'acord?

Els recursos concrets i materials també són importants, igual que és important el fet de poder tenir un espai còmode i íntim on poder fer la higiene, depenent, a més, de les necessitats de cada persona, i que, per tant, hi hagi accés a material i accés a aquests punts d'higiene accessibles, com a mínim, als centres educatius o als centres públics.

L'ideal seria anar a un accés universal, però, sinó, com a mínim, no oblidar-nos i prioritzar aquells col·lectius que tenen més dificultats per assegurar la justícia menstrual i evitar aquesta pobresa.

Per una altra banda, els drets laborals. La veritat és que sabem que la menstruació, la menopausa, no són malalties. Això no vol dir que, en algun moment, sí que puguin ser causa de pèrdua de qualitat de vida o de pèrdua de salut.

Els permisos que ara hi ha, en aquest cas, per persones empleades públiques, són un precedent realment molt valuós, però penso que s'hauria de treballar perquè això es fes extensiu, no? Com a mínim, a tot allò que fos concertat, per exemple, no?, a nivell del Siscat i demés, però la idea seria intentar promoure amb beneficis que totes les dones i persones menstruants o que passen per la menopausa puguin tenir accés també a aquests permisos i instar que això sigui un dret laboral generalitzat.

I, finalment, de nou, no?, com dèiem, el climateri no és una malaltia, però sí que caldria destinar-hi recursos públics específics en la seva atenció. Per què? Perquè, sovint, en aquesta etapa és molt important l'abordatge d'accions preventives que, després, poden millorar la qualitat de vida i, de fet, reduir desigualtats i, sobretot, utilitzar els recursos. Per exemple, els recursos sanitaris. Sabem que el fet, en altres països, no?, d'acompanyar correctament el període del climateri acaba estalviant en processos de malaltia, tant a nivell físic com de salut mental, de les dones. I, per tant, aquest seria un punt important.

És fonamental assegurar, per això, pressupost i seguiment. És a dir, ha d'haver una inversió estable en formació, en materials, en espais, en productes menstruals, però, sobretot, també hem de poder comptar amb professionals formades compromeses, amb coneixements, però, sobretot, accessibles. És a dir, necessitem que, per garantir aquests drets sexuals i reproductius, hi hagi compromís polític i recursos materials i professionals suficients. Si una dona que necessita un acompanyament no té prou accessibilitat, si no hi ha prou professionals per aquesta formació a nivell d'educació, sense aquestes condicions, els drets realment no són efectius i les dificultats es perpetuen.

Moltíssimes gràcies.

La presidenta

Perfecte. Doncs moltíssimes gràcies per la seva compareixença i explicació. Ara seria el torn de l'Associació de Cultura Menstrual La Vida en Rojo, i té la paraula la senyora Coral Herranz Lancho.

Coral Herranz Lancho (Asociación de Cultura Menstrual *La Vida en Rojo*)

Bona tarda, moltes gràcies, presidenta. Diputades i diputats, representants d'entitats, gràcies per concedir-nos aquest espai de paraula. Em dic Coral Herranz Lancho, soc doctora en Química i Física de formació, professora associada a la Universitat de Barcelona de professió i membre de l'Associació La Vida en Rojo. Avui parlo en nom de totes les meves companyes.

Primer de tot, voldria dir que som l'única entitat de Catalunya dedicada de manera específica a la defensa i garantia dels drets menstruals per a tothom, en totes les etapes vitals. Això és important, com la companya ara mateix contemplava.

Compareixem avui aquí per oferir una valoració fonamentada des de l'educació, la justícia i els drets sobre la situació actual d'experiències fisiològiques naturals com són la menarquia, la menstruació, el cicle ovari menstrual i la perimenopàusia.

Per contextualitzar, els drets menstruals estan profundament vinculats als drets humans, els drets de la infància i l'adolescència i directament vinculats als objectius de desenvolupament sostenible de l'ONU 1/365#(5.5) i, indirectament, als 14 i 15.

Al mateix temps, Unicef assenyala que l'educació menstrual s'ha d'abordar com una part integral dels drets humans i dels drets de gènere. No n'hi ha prou amb repartir compreses, cal també garantir informació rigorosa, infraestructures adequades i respecte envers la diversitat d'experiències menstruals, intrínsecament relacionades amb la dignitat humana.

En resum, cada nena, adolescent, dona o persona menstruante que no rep educació menstrual ni cíclica ni climatèrica, que no pot accedir als productes químicament respectuosos de gestió menstrual que necessita, que no disposa d'espais privats, segurs i saludables per gestionar la menstruació, que pateix discriminació, burles o violència simbòlica o que no obté informació i atenció adequada sobre la seva salut hormonal i menstrual, és una persona a la que se li vulneren els drets fonamentals, i cal anomenar-ho pel que és, violència menstrual.

Resultats recents sobre educació menstrual i salut reproductiva. Diversos estudis recents sobre la menstruació a Espanya evidencien carències i riscos importants. Un estudi conjunt del CSIC i la Universitat Politècnica de València de 2023 denuncia que l'educació menstrual és insuficient i afavoreix experiències negatives relacionades amb la regla, mentre que un macro estudi de 2025 indica que quatre de cada deu persones perceben la menstruació com un estigma.

A més, una àmplia enquesta *online* publicada a PubMed, 2023, amb més de 22.000 participants, confirma que l'educació menstrual deficient es combina amb situacions de pobresa menstrual i discriminació.

D'altra banda, una revisió sistemàtica sobre productes menstruals d'un sol ús, PubMed, Columbia University, 2025, mostra que tots els productes analitzats contenen disruptors endocrins i que l'exposició acumulativa al llarg de la vida que pot assumir uns cinc anys en continu, que significa, aproximadament, onze mil tampons o compreses reutilitzables, podria tenir implicacions en la salut ginecològica i reproductiva, atesa l'alta permeabilitat de la mucosa vaginal.

En conjunt, aquests estudis subratllen la necessitat urgent de polítiques que millorin l'educació i la salut menstrual, redueixin l'estigmatització i garanteixin productes químicament segurs per a les persones menstruants.

El marc jurídic, la Llei Orgànica 1/2023. La Llei Orgànica 1/2023, del 28 de febrer, que modifica la Llei Orgànica 2/2010, de Salut Sexual i Reproductiva i de la Interrupció Voluntària de l'Embaràs, reconeix, per primera vegada en el nostre ordenament, drets específics vinculats a la menstruació i al cicle menstrual.

Aquesta reforma estableix el dret a rebre informació i educació adequades, el dret a l'accessibilitat als productes menstruals i, en casos de menstruació incapacitant, el dret a una baixa laboral específica. No parlem d'orientacions, sinó de drets vigents i d'obligat compliment per a totes les comunitats autònomes.

En aquest context, el Pla Integral de Salut Menstrual i Climateri 2023-2025 és una eina clau per fer efectiva aquesta llei.

L'Estratègia Nacional de Drets Sexuals i Reproductius, que inclou el Pla Integral de Salut Menstrual i Climateri 2023-2025 mencionat, va ser elaborada pel Departament d'Igualtat i Feminismes durant el mandat de la consellera Tània Verge, 2021-2024, i aprovada el març de 2023. Pràcticament, al mateix temps que la llei orgànica.

Tot i que, en principi, les dues administracions van treballar de manera paral·lela, el Pla concreta i desenvolupa els continguts de la llei, dotant-los de forma i accions concretes. Per això cal dotar-lo de pressupost i recursos necessaris per garantir que les seves mesures es despleguin de manera real, homogènia i universal. Només així podrem assegurar l'exercici efectiu del dret a la salut menstrual i avançar en igualtat.

On som ara mateix? El Pla Integral de Salut Menstrual i Climateri finalitza aquest any i la seva implementació ha estat insuficient. L'educació menstrual encara no s'ha

institucionalitzat plenament i continuen existint barreres que afecten directament la salut, el benestar i les oportunitats de nenes, adolescents, dones i persones menstruants. Persisteixen barreres materials, com ara l'accés desigual als productes de gestió menstrual o la manca d'espais i lavabos adequats en centres educatius i comunitaris. També hi ha barreres culturals sostingudes per tabús que interioritzen la menstruació i per violències simbòliques que perpetuen l'estigma.

A això s'hi afegeix que, en el marc de la campanya «La meva regla, les meves regles», destinada a la dispensació universal i gratuïta dels productes menstruals reutilitzables a les farmàcies de Catalunya, la formació adreçada al personal farmacèutic ha estat insuficient i, en alguns casos, errònia. Això ha generat desinformació i missatges contradictoris i ha compromès la qualitat d'una intervenció pública que havia de ser exemplar.

No és només una qüestió de gènere, és també un assumpte de qualitat del servei públic i, sobretot, de salut pública, tal com assenyala el Gremi d'Artesanes Cícliques en el document prèviament lliurat. Una política menstrual només pot ser efectiva si la formació, els missatges i les pràctiques són rigorosos, actualitzats i coherents.

Volem compartir, breument, les propostes del Gremi d'Artesanes Cícliques, on proposen que és molt important revisar i millorar el sistema de repartiment de productes menstruals, garantint criteris de qualitat, sostenibilitat i adequació a les necessitats diverses de les usuàries.

Incloure artesanes, educadores menstruals i activistes en el disseny, implementació i avaluació de les polítiques d'educació menstrual, assegurant que aquesta sigui rigorosa, actualitzada i basada en l'experiència real de les comunitats.

Impulsar mesures efectives d'equitat fiscal i transformar el sistema de distribució, substituint el repartiment massiu per un xec menstuant que permeti a cada persona menstuant triar el seu producte que desitgi. Això reforça la llibertat, la qualitat i el petit comerç. I dona compliment real a l'acció A42 del Pla. A més a més, ja es disposa d'una experiència exitosa rellevant en l'àmbit de l'educació, com és el val escolar.

Sol·licituds de l'Associació de La Vida en Rojo i de les seves educadores, investigadores i activistes membres i entitats membres.

Primera, procedir a la revisió, actualització, pròrroga i garantia de continuïtat del Pla Integral de Salut Menstrual i Climateri més enllà del 2025, amb l'objectiu de consolidar-lo com una política pública, estable, transversal i plenament alineada amb la Llei orgànica 1/23, amb el marc dels drets humans.

Segona, implementar de manera immediata una educació menstrual rigorosa, actualitzada i transformadora, present en tots els àmbits educatius, socials, comunitaris, institucionals, laborals i esportius. En l'àmbit educatiu, aquesta educació ha de començar en la perimenarquia i abordar la menarquia, el cicle ovàric menstrual, la fertilitat, la perimenopausa i el climateri com a llindars, transicions o etapes de la vida cíclica de les dones i de les persones menstruants.

En altres àmbits ha d'incloure tots aquests continguts, ha d'incorporar totes les persones, perquè el coneixement menstrual i cíclic és essencial per proveir la manca de salut, així com la violència i la discriminació.

Tercera, integrar de manera efectiva la salut menstrual en les polítiques laborals, garantint la correcta aplicació i difusió de la baixa per menstruació incapacitant.

Quarta, impulsar i finançar recerca pública sobre el dolor menstrual i sobre la salut menstrual i hormonal, des d'una perspectiva mèdica, biopsicosocial i mediambiental, que permeti generar coneixement rigorós i útil per a la presa de decisions en matèria de polítiques públiques, tenint en compte l'impacte no només mediambiental dels productes menstruals, sinó també l'impacte de la composició química dels mateixos en els cossos de les persones menstruants.

Cinquena, garantir condicions materials i d'infraestructura adequades per a una gestió menstrual digna, amb accés universal i gratuït a productes menstruals segurs i lliures de tòxics.

Disponibilitat de lavabos suficients i adequats. Desplegament de punts vermells com espais d'informació, sensibilització i assessorament sobre educació menstrual en espais públics, escoles i instituts, i lavabos específics, públics i en vermell, amb privacitat, aigua corrent, mànega o dutxa i productes de gestió menstrual.

Sisena, donar suport institucional a la producció local i artesana de productes de gestió menstrual. I incorporar de manera estructural les educadores menstruals.

Setena, instem als membres del Parlament a donar suport i visibilitzar el 28 d'octubre com a Dia Mundial de la menarquia, participant en les iniciatives de reconeixement i adhesió d'aquesta proposta internacional.

Tancament. La menstruació és una qüestió de salut, igualtat, dignitat i drets, travessada per altres condicionaments que cal tenir en compte: la pobresa infantil, l'accés a l'habitatge, el treball... Catalunya té l'oportunitat i l'obligació de liderar en drets menstruals, tenint en compte aquestes condicions socials i econòmiques.

Moltes gràcies.

La presidenta

Moltes gràcies, senyora Coral Herranz. I ara seria el torn de la compareixent, la senyora Carolina Ackermann, per un temps màxim de deu minuts també.

Carolina Ackermann (presidenta de l'Asociación de Cultura Menstrual, La Vida en Rojo, i creadora del Projecte *Mujer Sin Reglas*)

Bona tarda, moltes gràcies, presidenta. Diputats i diputades, representants d'entitats, gràcies per concedir-me la paraula. Passaré a parlar en castellà, la meva llengua materna.

Comparezco como docente, educadora y activista por los derechos humanos y la salud de las mujeres. En mi exposición hablaré de mujeres en sentido amplio, comprendiendo que la experiencia corporal cíclica puede vivirse también desde otras identidades sexogenéricas. Argumentaré sobre la menopausia, entendida a efectos de derechos y de políticas públicas como los años previos a su llegada y los años posteriores a ella, el período que se viene llamando climaterio.

Cuando se habla de climaterio, se puede invocar una analogía profunda. Así como se acompaña la pubertad, ese brote vital que la cultura reconoce, nombra y celebra como umbral hacia la madurez, del mismo modo debería acompañarse el climaterio.

Si en la pubertad la sociedad sabe leer las señales, entender las necesidades y otorgar sentido simbólico a la transformación, ¿por qué se niega esa misma dignidad al climaterio? También esta transición merece ser comprendida, sostenida y honrada como parte esencial de la continuidad vital de las mujeres.

Sin embargo, la realidad constatable es que la mayoría de las mujeres no recibe información completa, rigurosa ni acompañamiento adecuado sobre el tránsito hacia la menopausia, un proceso que empieza mucho antes de la última menstruación, en la perimenopausia, cuando se producen los cambios más significativos.

Esta falta de conocimiento limita su capacidad de tomar decisiones...

Fitxer 3

...informadas que protejan su salud y su calidad de vida, con efectos que se extienden a lo largo y a lo ancho de sus trayectorias vitales. Lo que está presente en ellas es el temor a la llegada a este umbral. Preferirían no saber de él, o lo que saben proviene de lo que le contó la madre, una amiga o una compañera, relatos limitados y basados en experiencias personales.

En otros casos, la información llega a través de lo que comenta alguna *celebrity* en televisión, figuras con condiciones materiales, vivienda asegurada, estabilidad laboral, calidad de vida, que no representan la realidad de la inmensa mayoría de mujeres.

Además, a menudo, lo poco que las mujeres escuchan o leen sobre la menopausia aparece enmarcado, casi exclusivamente, en un enfoque farmacológico, como si se tratara de un periodo que necesariamente deba medicalizarse.

Es imprescindible ofrecer una comprensión profunda de esta transición desde una perspectiva evolutiva poderosa, saludable y abierta a las oportunidades de renovación que pueden conducir a una nueva forma de plenitud y disfrute.

Educar para que puedan comprender qué las está pasando y qué las va a pasar, y disponer de acompañamiento y recursos pedagógicos que permitan interpretar los cambios y actuar sobre ellos. Esto implica acceso a información fiable sobre nutrición, ejercicio y movimiento, cuidado del suelo pélvico, así como la posibilidad de contar con redes de apoyo y comunidad.

Desde mi labor de educación popular y comunitaria, que llevo adelante como miembro de la asociación La Vida en Rojo y mi proyecto *Mujer sin Reglas*, he tenido que crear mis propios recursos pedagógicos y dinámicas, porque, sencillamente, no

existían. Por suerte, esto está empezando a cambiar. Comienzan a aparecer estos recursos, pero es necesario acercarlos a las trabajadoras educadoras socio sanitarias de todos los territorios y contextos.

Me refiero tanto a los materiales ya elaborados como a los que están en fase de finalización por parte del Centro de Análisis y Programas Sanitarios CAPS dentro del proyecto *Salud para disfrutar sin límite de edad*, referenciados en el documento que se les ha entregado.

Sobre el marco legal y las obligaciones institucionales. La Ley Orgánica 1/2023, que modifica la Ley Orgánica 2/2010, establece que los poderes públicos deben garantizar, en el marco de la menopausia y climaterio, servicios especializados dentro del Sistema Nacional de Salud con equipos interdisciplinarios que promuevan la salud sexual y reproductiva a lo largo de todo el ciclo vital, incluyendo atención específica a la salud afectivo-sexual de las mujeres mayores, educación sanitaria integral con perspectiva de género e interseccional, información fiable sobre salud y derechos sexuales, atención especializada durante el climaterio y la menopausia, la inclusión de esta perspectiva en la formación universitaria, en la formación continuada y en la investigación.

Para garantizar una atención sanitaria integral y de calidad y para que las mujeres puedan ejercer plenamente sus derechos y exigir esta sanidad pública libre de discriminación, como establece la ley orgánica, hemos elaborado una instancia de reclamación y solicitud específica que facilita este proceso y refuerza su capacidad de demanda. Este documento, disponible para descarga en la web de la Asociación La Vida en Rojo y en mi propia web, tiene, como mínimo, dos descargas al mes sin apenas difusión.

En Cataluña, los avances siguen siendo insuficientes en la implementación del Pla Integral de Salut Menstrual i Climateri. Aunque incorpora aspectos vinculados a la menopausia y el climaterio, es necesario revisarlo y ampliarlo para que responda realmente a las necesidades y derechos de quienes transitan esta etapa.

Además, garantizar la salud y el bienestar durante la menopausia y el climaterio es una cuestión de derechos humanos y de los objetivos de desarrollo sostenible al

implicar derechos vinculados con la salud, la igualdad, la educación y el trabajo digno.

Lo que nos dicen los estudios. La investigación cualitativa *El tabú de la menopausia: herramientas para romper con un silencio persistente*, de la psicóloga Clara Selva, profesora de la UOC, muestra que el silencio social genera discriminación por género y edad, dificulta la atención médica y deteriora la salud emocional.

Al mismo tiempo, el creciente interés de las mujeres por la menopausia ha dado lugar a un fenómeno preocupante, lo que se ha venido a llamar el *menowashing*, concepto adoptado por el feminismo crítico con la medicalización y la mercantilización del cuerpo de las mujeres, que consiste en estrategias de marketing donde productos genéricos son presentados como especialmente diseñados para esta etapa de la vida. Este fenómeno desplaza la responsabilidad de Estado hacia la gestión de la salud de manera individual y colectiva.

Sobre los derechos laborales durante el climaterio. El ámbito laboral es uno de los espacios donde el tabú sobre la menopausia y el climaterio opera con más fuerza, ya que suele ser, además, donde las mujeres pasan la mayor parte de su vida activa.

La invisibilización de esta etapa de profundos cambios, la perimenopausia y el climaterio genera desigualdad laboral, que se puede derivar en abandono del trabajo, reducción de jornada o limitación de oportunidades profesionales. Es imprescindible diseñar políticas laborales que se ajusten a las condiciones reales de trabajo, elaboradas en diálogo con los sindicatos, las organizaciones representativas y las propias mujeres. Políticas que reconozcan no solo las experiencias comunes, sino también la enorme diversidad de vivencias, porque no es lo mismo transitar estas etapas siendo cajera, agricultora, conductora de autobús o desempeñando cualquier otra ocupación mientras se lidia con sangrados abundantes, sofocos o sobrecarga física y mental.

Estas políticas deben contemplar un marco común de derechos laborales y buenas prácticas que incluya, por ejemplo, mejorar el acceso a la ventilación, al uso del lavabo, posibilidad de flexibilidad horaria y teletrabajo, y adoptar los códigos de vestimenta, con medidas que puedan ser comunes o específicas según el puesto de trabajo.

Sobre la educación. La invisibilización, la desatención y la opacidad se combaten a través de una pata muy esencial: la educación. Entre los recursos que resultan clave para acompañar a las mujeres en esta etapa, se pueden encontrar: los talleres comunitarios y las guías divulgativas actualizadas y accesibles, materiales educativos que integren el climaterio como parte del ciclo vital, recursos digitales elaborados por entidades expertas, campañas públicas rigurosas sin estereotipos ni *menowashing*, formación para hombres, parejas, familiares, compañeros de trabajo, ya que las mujeres lo expresan claramente, su comprensión facilita un tránsito más digno y seguro.

Más allá de materiales o talleres, lo fundamental es que las mujeres cuenten también con espacios comunitarios donde transitar una etapa con dignidad, sin vergüenza y con red social, reconociendo que la educación va más allá de la información, es acompañamiento y construcción colectiva.

Y voy a cerrar con un mensaje vinculado a la proximidad del Día Internacional de la Eliminación de las Violencias hacia las Mujeres, este 25N, diciendo que tejemos resistencias diversas, vivas y rebeldes frente a las violencias machistas que nos están matando y frente a todas las violencias que pretenden visibilizar, disciplinar y controlar los cuerpos de las mujeres.

Muchas gracias.

La presidenta

Gracies també per la seva compareixença. Ara seria el torn de paraula dels grups parlamentaris i té la paraula, en primer lloc, el Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana, que ha sigut qui ha sol·licitat aquestes compareixences.

Tània Verge Mestre

Gràcies, presidenta. Moltes gràcies a les tres ponents, Eva Vela, Coral Herranz, Carolina Ackermann, i a totes les companyes de l'Associació de Drets Sexuals i Reproductius. Ai, perdoneu que no distingeixo si..., Cultura Menstrual de Mujeres sin Reglas.

Crec que era interessant, i així ho vam plantejar, que poguéssim tenir una sessió monogràfica que no tingués el paraigües de Drets Sexuals i Reproductius, que

necessitaríem deu sessions a la comissió, com a mínim, per tractar-lo, sinó una específicament, evidentment, amb aquest marc, però centrat en menstruació i climateri o equitat menstrual i climateri, i les vostres compareixences mostren claríssimament l'envergadura, les dimensions que arriba a tenir, les implicacions, l'impacte en drets. Per tant, us agraïm molt la vostra presentació.

I volem posar de relleu una sèrie de qüestions que també ens van motivar a registrar aquestes compareixences i és compartir aquesta preocupació, que també transmeteu, de tenir un pla aprovat l'any 2023 i poc implementat. Sí? bé, hi ha hagut unes eleccions pel mig i els drets sexuals i reproductius no estrenen al Pla de Govern del nou Govern, sí? Pot ser una indicació o pot ser que no, però, en qualsevol cas, són elements de dades, diguéssim.

El Pla integral d'equitat menstrual i climateri era un full de ruta, pretenia començar sent una obertura i que, a partir d'aquí, es pogués treballar moltíssim. Es va decidir en el seu moment no prioritzar col·lectius, sinó anar a tota alhora, no? L'acció universal per poder fer el que vosaltres esteu plantejant de trencar rols, educació menstrual a tot arreu. I pensant en elements d'institucionalització, però que us voldríem demanar, arran de la vostra compareixença, propostes concretes que tinguéssiu també per poder anar institucionalitzant aquestes mesures, eh? Més enllà doncs, sí, clar, fa falta compromís polític, fa falta pressupost, fa falta formació de professionals. Quines altres mesures d'institucionalització creieu que..., o això, com es podria anar ampliant, perquè enteníem que aquest havia de ser un pla viu, no? I que començàvem amb farmàcies i no amb punts..., no has dit punts vermells, amb espais vermells, com a punts informatius perquè les farmàcies eren l'element equalitzador que et permetia arribar també a un poblet petit, no? A un municipi com Barcelona o Tarragona o Reus o Girona, segur que tindran... o poden tenir molts espais vermells, però els municipis més petits tindran la farmàcia i, segurament, res més. Per tant, entraven com a element equalitzador, però després, evidentment, aquest full de ruta pot avançar moltíssim.

També no prioritzar col·lectius concrets, sinó, simultàniament, dissenyar mesures per col·lectius de dones, situació de privació de llibertat, sensellarisme, perquè hi ha unes necessitats específiques d'informació, de formació d'accés a productes, no? I

creiem que aquestes no s'han anat implementant, malgrat que hi ha hagut pel mig aquest any i mig de vigència encara del pla.

Us voldria preguntar també, com a eina de... Si em permet la presidenta trenta segons? A nivell d'institucionalització, si alguna modificació legislativa també podria ajudar. N'heu apuntat des de l'associació..., les tres heu apuntat coses, eh?, que toquen a l'Estat regular, perquè l'àmbit laboral, per exemple, li correspon a l'Estat. No ens vam inspirar gaire en la Llei 1/2023, perquè partíem directament de la universalitat, cosa que no fa la llei allà, i tampoc en permisos, però com a grup parlamentari sí que hem plantejat més d'una vegada, amb la llei de famílies, per exemple, que pogués ser el marge per incorporar el tema de permisos, per exemple. Bé, la llei no va tirar endavant l'anterior legislatura a nivell estatal, eh?, però l'esmena es va registrar i tenim altres propostes que es podrien treballar.

I a la legislació pròpia, sigui la 5/2008, la de violències, que incorporem l'àmbit de violències obstètriques, si allí hi cap a alguna cosa, o sinó, com a esmena, n'hem registrat una com a grup parlamentari, que addicioni a la Llei 17/2015 un article sobre drets sexuals i reproductius, perquè tenim una llei d'igualtat catalana que té zero menció als drets sexuals i reproductius.

Moltíssimes gràcies, en tot cas, i si ens podeu respondre a aquestes qüestions, estarem molt agraïdes.

La presidenta

Gràcies, diputada. Ara seria el torn del Grup Parlamentari de Junts i té la paraula la diputada Laura Martínez Portell.

Laura Martínez Portell

Moltes gràcies, presidenta. En primer lloc, per agrair-vos a totes tres, senyora Vela, senyora Herranz, senyora Ackermann, l'exposició i el coneixement, on totes tres heu incidit moltíssim en el tema de la formació, no?

I, de fet, volia encarar una mica aquí el tema perquè la formació, sobretot la que tenia més a veure amb l'etapa menstrual, que la dirigeixes a infants en etapa escolar, als temps concentrats i, realment, pots fer una formació que arribi absolutament a tothom, perquè només es tracta de posar-ho al projecte educatiu i que flueixi i arribi

a tothom. En canvi, quan parlàvem de la formació a nivell de climateris o demés, com fem perquè aquesta formació arribi realment a tota la població i, possiblement, amb més dificultat a la població que menys formació té i que és doblement difícils arribar a ells, no? No sé, si teniu alguna cosa, perquè sempre en temes de formació sempre la complicació és la formació a l'etapa adulta i no a l'etapa infantil, on realment tenim tots els nens i nenes escolaritzats i podem accedir a tots. O sigui, una de les primeres preguntes aniria per aquí.

I la segona, sobretot relacionada amb els drets laborals, la por o el..., el com veieu, l'Administració pública, no?, amb aquests permisos, eh?, tant per climateri com per menstruació. L'administració pública és la més protectora dels drets de les dones i, per tant, és on menys discriminacions hi ha, no?

Però la dificultat que l'empresa privada, com més permisos tingui la dona per raons que no ha de donar massa explicació, converteixi això en menys oportunitats laborals per les dones, perquè els empresaris, com ja feien en el seu dia, quan les dones, sobretot, cuidàvem dels fills i els empresaris decidien no contractar dones perquè tindrien fills o tenien fills en aquell moment o el que sigui, no? Com si comencem a donar permisos incapacitants, així com més generalitzats, per raons de menstruació o de climateri, no pot comportar, al final, que hi hagi menys oportunitats professionals per les dones. Si podíeu aclarir més o menys com veieu aquest tema.

I ja està. Agrair-vos a totes tres una altra vegada la vostra compareixença.

La presidenta

Gràcies, diputada. Ara seria el torn del Grup Parlamentari del Partit Popular a Catalunya i té la paraula la diputada Belén Pajares Ribas.

M. Belén Pajares Ribas

Moltes gràcies, senyora presidenta. Saludar la senyora Vela, la senyora Herranz i la senyora Ackermann, que estan presents a la taula, i també...

...a la resta de persones que avui ens acompanyen a la comissió.

Intentaré ser breu i parlar de tres coses, perquè s'han comentat molts temes i penso que no ens donaran temps. Però jo la veritat és que, amb tots els respectes, amb el seu plantejament, que no dic que no sigui amb bona intenció, des del meu punt de vista, el que acaben fent és estigmatitzar la menstruació, la regla i la menopausa, com si fossin malalties, quan són etapes que vivim les dones, *vamos, desde tiempos inmemoriales*, des dels primers temps de la història.

Vostès ens parlen... (*Veus de fons.*) Sí, perdó, és que... Vull dir, entenc que hi ha diversitat d'opinions i la meua és aquesta, no?

Ens parlen de pobresa. Jo penso que és pobresa a seques. La pobresa menstrual arriba perquè la pobresa abasta a tots els àmbits de la vida i és cert que repercuteix en les dones quan no poden fer front a determinats productes higiènics. I per tant, si cal establir mesures d'ajuda, fem-ho, no dic que no, però parlem de la pobresa en la seva totalitat.

I també és cert que vostès només ho dirigeixen tot a l'accés a determinats productes no reutilitzables, amb el qual qui vulgui fer servir un altre tipus de producte que sigui de *usar y tirar*, doncs tampoc tenen aquest accés, o sigui, els obliguen a un determinat tipus de producte.

La senyora Ackermann hablaba de la menopausia y, es obvio, ¿eh?, que no es el fin de la vida de la mujer, al revés, es una etapa que hay que vivirla con toda la plenitud del mundo. Pero, claro, estamos hablando de cosas que, tal vez, el debate debería ser en otro sitio o en otro estamento. Si queremos hablar de la ayuda, de la atención personalizada, financiación adecuada, profesionales, tratamientos individualizados, y estoy de acuerdo que autorizados per la Agencia Española del Medicamento.

Pero, entonces, ya hablamos de que el Ministerio decidiera llevar a cabo un plan, por ejemplo, de climaterio, con las comunidades autónomas, impulsar innovación, etcétera. Ya sería otro objeto, otro debate.

A mi em sorprenen algunes dades de las que usted planteaba, que, por ejemplo... Porque yo creo que se intenta como contraponer, ¿no?, porque lo más lógico es que

tu no haces tu vida en un CAP, en un centre de atención primaria o en un hospital, ¿no?, toda tu vida no estás ahí, por lo tanto, la primera información que tienes de la menopausia pues es con tu familia, con tus amigas, porque es lo obvio.

Entonces parece que no tienen acceso porque no les llega la información a través de la sanidad, ¿no? Yo entiendo que cuando una mujer va al ginecólogo por primera vez se le explican muchas cosas y, sino, debería ser así.

I també, per altra banda, amb el tema de les noies joves, a mi em sorprèn que avui en dia les nenes que estiguin ja pendent de tenir la regla no tinguin informació de la regla. Jo penso que a les escoles s'expliquen les coses.

Una altra cosa és el que nosaltres podem pensar de l'educació afectiva sexual que es dona a les escoles, eh?, que pensem que sempre ha de ser adequada a l'edat dels nens, el primer de tot, donada per professionals. Sobretot, els nens han de poder viure totes les seves etapes i ser nens quan són nens i no avançar-los l'edat.

I després, sobretot, amb el consens de la família, perquè aquí a ningú se li escapa que les famílies..., és un tema que va molt més enllà de l'àmbit sanitari i que les famílies han d'estar d'acord amb l'educació que es dona a les escoles.

La presidenta

Diputada, hauria d'anar acabant...

M. Belén Pajares Ribas

Ho deixo aquí, sí, perquè no tinc temps.

I moltíssimes gràcies per les seves aportacions.

La presidenta

Gràcies, diputada. Ara seria el torn de VOX, però com no hi ha cap representant present, passariem al Grup Parlamentari dels Comuns i té la paraula la diputada Susanna Segovia.

Susanna Segovia Sánchez

Moltes gràcies, presidenta. Gràcies també a les tres compareixences. Jo crec que és un tema apassionant i que, bé, crec que en aquesta comissió es posa de manifest

que cal parlar-ne més i que cal parlar-ne molt més, justament per algunes de les qüestions que s'han posat sobre la taula.

Jo voldria fer incís i preguntar-los més, sobretot, amb el tema de la presència de l'educació sexual i reproductiva al currículum educatiu i a les escoles i instituts, perquè ja tots tirem una mica d'experiència pròpia, no?, però, com a mínim..., la meua filla no han vist res de l'aparell sexual i reproductiu fins a tercer de l'ESO, perquè quan ho havien de veure, no sé si era a cinquè o a sisè, no van donar temps a al temari o no sé què va passar i no van arribar.

I tenint en compte que l'edat menstrual de moltes nenes s'ha avançat, no?, que ja ara la tenim moltes vegades a finals dels deu, onze anys, dotze anys, és evident que moltes de les nenes han tingut la menstruació abans de rebre qualsevol mena de formació i informació.

Si aquesta formació i aquesta informació arriba a casa, doncs potser estaran ben informades i tindran els recursos a la seva disposició, però si no arriba a casa, un àmbit on és molt més difícil intervenir des de les polítiques públiques, en l'àmbit familiar i privat, és evident que l'escola i l'educació ha de jugar un paper fonamental, que no està jugant en aquest mateix moment, no?

Jo insisteixo, és que sembla mentida, però a primer de l'ESO una nena preguntar si si et poses un tàmpax pots fer pipí, perquè no tenien encara massa clar que hi havia dos forats, no? I em sembla estrany que això passi avui en dia, 2022, 23 devia ser en aquell moment, però passa. I nenes amb un entorn socioeconòmic estable, no estem parlant tampoc de famílies on no es parlen de determinats temes. Per tant, és una situació que està passant.

No són malalties, però poden ser incapacitants o poden limitar l'activitat. I crec que això és el que s'ha de posar sobre la taula perquè és una de les qüestions que sí que generen situacions de desigualtat entre dones i homes.

Perquè participar en unes oposicions amb la menstruació i sense la menstruació pot haver-hi una gran diferència en el resultat que tu mateixa tens en aquell resultat, que va molt més enllà dels coneixements que tinguis o no tinguis. Per tant, és evident que és necessari des de l'àmbit laboral, però no només laboral, sinó des de l'àmbit de la igualtat d'oportunitats, que ha de ser un tema que #6.32 una mica.

Sí que volia preguntar-los també una mica, han parlat d'equitat menstrual, de pobresa menstrual, no?, han parlat de la campanya «La meva regla, les meves regles». Sí que els volia demanar una miqueta valoració, algunes qüestions ja s'han dit. És evident que va ser una campanya que va ser pionera en molts sentits, no?, de posar sobre la taula el tema de l'accés a l'ús de productes menstruals sostenibles, però és cert que potser el mecanisme no sé si va arribar a tothom, no va sé si va arribar amb les condicions que havia d'arribar, si tothom ho va entendre, si tothom hi va tenir accés. Si realment es va poder, per exemple, fer una compra ètica dels productes, no?, perquè era exactament una comanda molt gran, i sí que, per exemple, a nosaltres ens van arribar comentaris que s'estaven fent compres a l'exterior de condicions de contractació que potser no fomentaven tant la compra local, per exemple. Preguntar-los si tenen informació sobre això.

El tema del xec menstrual m'ha semblat interessant, sí que crec que si podrien desenvolupar una miqueta més aquesta idea.

Després el tema de com tractem aquest tipus de..., no?, tant la menstruació com el climateri, des de la sanitat pública, que moltes vegades l'atenció per la saturació dels professionals, per les llistes d'espera, acaba sent una atenció bàsicament medicalitzada, no? Doncs això, nenes de potser catorze, quinze anys, que si els fa mal la regla tenen dismenorrea i els diuen: «Bé, el que has de fer és prendre't un anticonceptiu perquè et deixarà de fer mal», quan potser hi ha altres tipus de teràpies i tractaments que es podrien incorporar a la cartera de servei que podrien ajudar d'alguna manera a reduir aquests símptomes que fan que pugui ser discapacitant.

I, finalment, un altre tema clau que sí que els volia posar sobre la taula, sobretot pensant en determinats productes menstruals sostenibles, és el tema de l'accés a lavabos públics i, efectivament, l'accés a punts d'aigua, en concret, per poder utilitzar la copa menstrual en condicions, ha de ser accés a un punt d'aigua i, a més, amb una certa privacitat, una cosa que, per exemple, no es dona a, pràcticament, cap institut de Catalunya, amb el que, si estem fomentant que les joves, que les adolescents utilitzen aquest tipus de producte...

La presidenta

Diputada, hauria d'anar acabant...

Susanna Segovia Sánchez

Sí, ja acabo, perdó. I no tenen accés a llocs on poder-los utilitzar, el que acaba passant és que utilitzen els productes d'un sol ús.

Gràcies.

La presidenta

Moltes gràcies, diputada. Ara seria el torn del Grup Parlamentari de la CUP i té la paraula la diputada Pilar Castillejo Medina.

Maria Pilar Castillejo Medina

Moltes gràcies a les tres entitats que heu vingut, moltes gràcies també als grups que han proposat aquesta compareixença perquè trobo molt important que dintre del marc dels drets sexuals i reproductius parlem també de la menstruació i del clímax.

Volia fer-vos algunes preguntes perquè amplieu l'exposició que heu fet al principi. En principi, a la senyora Vela, de l'Associació de Drets Sexuals i Reproductius, que heu defensat que, per garantir aquest dret, és necessari la informació, la formació, però també inversió i seguiment des d'allò públic.

Sobre la infància i l'adolescència, heu remarcat aquesta necessitat de formació universal i adaptada. Us volia preguntar si creieu que, amb els canvis actuals al Departament d'Educació, que l'educació crec que sexual i integral no ocupa un lloc primordial, sinó que s'ha mogut del Departament, i amb els canvis de coordinació amb el Departament d'Igualtat, s'ha creat algun punt cec que dificulti aquesta formació integral. Quin és el vostre punt de vista sobre això?

I també sobre l'accés universal als recursos mensuals. Quina hauria de ser la fórmula més efectiva perquè aquest accés universal sigui estable, que no depengui de programes puntuals, sinó de quina manera podem fer que això estigui continuant i no depengui de qui estigui governant en un moment o en un altre.

També a l'Associació Cultural La Vida en Rojo us volia preguntar coses molt concretes en base a la intervenció que heu fet. Heu explicat aquesta aplicació que no ha acabat de fer-se efectiva del tot, del Pla Integral de Salut Menstrual i Clímax,

i que finalitza, no?, la necessitat que es torni a reproduir, que es torni a aprovar o que es torni a desenvolupar. Com el seguirem?

Però sí que us volia plantejar quines coses es podrien fer ara ja mateix, amb el que ens queda d'any, amb el pla que tenim, perquè crec que hi ha coses que... Amb aquesta aplicació insuficient, si penseu, per exemple, que aquests lavabos inadequats, la manca de privacitat o d'espais segurs a escoles i instituts, hi ha alguna cosa que de moment encara es pugui desenvolupar, actualment, i que pugui tirar endavant el Govern actual.

I també si penseu que aquesta exigència, que jo crec que ens hauríem de fer totes, d'aquests productes menstruals lliures de tòxics, si penseu que ens cal algun tipus de regulació per part de l'Administració que ens permeti poder accedir a aquests productes evitant desigualtats i garantint que aquesta salut menstrual no depengui de la capacitat adquisitiva de les dones.

I, finalment, també agrair a la Carolina Ackermann la seva intervenció, aquesta mirada que has fet centrada en el climateri com una etapa vital i no com una patologia, que jo crec que és molt important i que es conegui. Crec que no fa tants anys que comencem a parlar obertament de climateri i sense aquesta estigmatització. I m'agradaria preguntar-te com creus que podem aprofitar projectes comunitaris com el que tu representes per convertir-lo en una política pública estructural més enllà d'experiències com la que ens has explicat.

Moltes gràcies.

La presidenta

Moltes gràcies, diputada. Ara seria el torn de paraula del Grup Mixt, però al no haver-hi cap representant, passàrem al Grup Parlamentari del Partit Socialista i Units per Avançar, i té la paraula la diputada Elena Díaz Torrevejano.

Elena Díaz Torrevejano

Gràcies, presidenta. Molt bona tarda, benvingudes a la Comissió d'Igualtat i Feminisme i gràcies per la seva explicació. I també saludar a les companyes que avui també ens acompanyen aquí a la comissió.

Bé, jo crec que una de les coses que ha quedat en evidència en la seva compareixença ha sigut la qüestió del tabú i encara el parlar, diguem, d'una manera no clara sobre la menstruació i el climateri, tenint en compte, a més a més, una qüestió curiosa, perquè les dones estem entre trenta-cinc i quaranta-cinc anys menstruant al llarg de la nostra vida, amb la qual cosa doncs sembla curiós que ens passem gairebé la meitat, una mica menys de la meitat de la nostra vida amb la menstruació, però encara això continuï sent un tabú, no?

Volia començar per una qüestió que crec que totes hem fet menció, que és la qüestió de la formació, no? És evident que moltes joves arriben a la menstruació amb una falta d'informació clara i veraç. Segurament, alguna diputada ho ha assenyalat, en el món educatiu hi ha un molt ampli marge de millora encara per abordar aquesta qüestió.

Però, sobretot, la meua pregunta, per desconeixement total, és quines són les fonts principals per les que s'informen les noies més joves, no? Perquè potser ara, al llarg de l'evolució de..., sobretot en els temps actuals, amb les xarxes socials, internet i demés, han trobat un altre espai per informar-se, però, diguem, un focus principal de la informació també són les famílies, no? I crec que aquí també hauríem de posar molt la mirada, la mirada en el món educatiu, la mirada en l'àmbit que ens envolta, que és l'entorn digital i que totes estem exposades, i l'altra és l'entorn familiar, que, segurament, és una part en què moltes, no totes, les noies tenen aquell espai de confiança en el teu espai més proper, no? I com abordem també aquesta formació cap a pares, mares i resta de familiars.

Sobre la qüestió del climateri i, sobretot en l'àmbit laboral, que també s'ha comentat. Nosaltres també vam registrar fa uns mesos una sol·licitud de...

Fitxer 5

...compareixença perquè EADA va presentar un informe, el primer informe que s'ha fet sobre l'impacte de la menopausa en l'àmbit laboral. L'estudi és global al conjunt d'Espanya i vam registrar la sol·licitud de compareixença. Suposo que en un temps vindran a comparèixer i a explicar-nos les conclusions finals d'aquest informe, no?

Però crec que..., abans la diputada Junts comentava, no?, aquest impacte que tenen cada vegada que les dones van adquirint alguns drets en l'àmbit laboral, però, en aquest cas, jo també voldria fer, a banda del que ella he comentat, l'impacte que té en el teu entorn laboral. Perquè moltes vegades ja sabem que si una dona ara sí que es pot agafar la baixa per una menstruació dolorosa incapacitant de tres, cinc dies, el teu entorn laboral, que, si és masculí, moltes vegades és qüestionat, no? Com, culturalment, podem acabar amb aquests prejudicis de què se't qüestioni que puguis tenir una regla incapacitant.

O aquest estudi que els vam mirar de manera..., en diagonal, també amb la fase del climateri, doncs aborda que al voltant del vuitanta-dos per cent de les dones alguna vegada s'han plantejat faltar la feina per les qüestions que envolten les conseqüències del climateri, però no ho arriben a fer, el vuitanta..., s'ho plantegen però no ho arriben a fer, i més del quaranta per cent de les dones arriben a plantejar-se deixar la feina perquè és totalment incapacitant poder exercir les seves funcions. No sé si ens poden també abordar quines qüestions, culturalment, institucionalment, podríem abordar en aquesta matèria.

I ho deixo aquí.

Moltes gràcies, presidenta.

La presidenta

Gràcies, diputada. Ara seria el torn de les compareixents per poder donar resposta a totes les qüestions que s'han plantejat, i cada compareixent té un màxim de set minuts per poder donar resposta.

Eva Vela Martínez (vicepresidenta de l'Associació de Drets Sexuals i Reproductius)

Són moltes qüestions. Per tant, per resumir, jo penso que, partint que hi ha hagut diverses preguntes sobre el tema de la formació ja des de la infantesa, penso que aquí no tindrem cap dubte en què no pot ser que una criatura arribi a la seva primera menstruació no tenint informació, no?, com es comentava aquí a la menopausa, dir, bé, clar, en primer lloc t'arriba perquè t'ho comenten les amigues. Clar, no, no pot ser que no hi hagi una informació bàsica de com són i com funcionen els nostres cossos.

I aquest comentari de, per fer pipí m'he de treure el tampó o no, és encara molt comú en les meves consultes. Jo soc llevadora i, per tant, atenc persones de totes les edats i, sí, continuem sense conèixer com són els nostres cossos.

Per què no ens ho han explicat a casa, perquè no han estat capaços i potser ens hauríem de plantejar també formació per a les famílies, no? I això hauria de ser així. Però si no és a les famílies, com a mínim, tenim l'obligació nosaltres, en els primers trams del món educatiu, que hi hagi aquest coneixement, que ara mateix és cert, no es dona o es dona massa tard.

A més, és un tema incòmode. Una vegada més, si les docents no estan formades en tractar aquests temes, no?, incomoda. Perquè continua sent incòmode. I això és el que hem d'aconseguir trencar d'una vegada, que puguem parlar d'això amb normalitat.

I, sí, forma part de la nostra salut, però té una càrrega de pes. Clar, si estem tenint noies que menstruen amb onze o dotze anys, no podem estar parlant de maduresa. No som una doneta als onze o dotze anys, no passem a ser una dona, continuem sent una nena, però se'ns carrega de forma diferent el pes. Les nostres infanteses no són iguals pel fet que som dones. I resulta que la menstruació és una més, no? Com aquesta pèrdua de feminitat quan perds la regla, no? Aquest pes que fa que dones amaguin la seva menopausa perquè és també un signe de vellesa. I, ei, no?, la vellesa... Les nostres menstruacions, els nostres embarassos són processos de salut, sí, és cert, però també poden ser origen de patologia i fins i tot de mort. I per tant, no pot ser que ho obviem. Com això és normal i és una cosa de dones, doncs no cal dedicar-hi temps, recursos..., i no, no és així.

Parlàvem del tema d'educació també. Clar, jo he viscut, i, a més, en primera persona, perquè he anat a fer sessions als instituts. És desigual, perquè encara hi ha centres, no?, això que ens passa amb els centres concertats o centres privats que poden decidir de forma unilateral que aquesta formació no es dona, i això penso que és preocupant. Però també ens hem trobat, per exemple, en centres d'educació especial que ens han reclamat per què no hi anem.

Llavors, a l'hora de fer-ho extensible, fem-ho extensible a tothom, perquè és que les criatures, les persones que estan en aquests centres, a vegades amb una edat

diferent, però tenen tanta o més necessitat de poder conèixer sobre aquest aspecte i de tenir accés a aquests recursos.

M'ha agradat molt la idea del xec, és cert. Penso que, a més, podria haver diferents formes d'accedir. Penso que la farmàcia, amb una professional formada, també és una molt bona opció, però es podria trobar, es podria fer, doncs igual que es fan receptes de bolquers, no?, en el teu centre d'atenció primària quan això es necessita, de manera que la persona pugui triar.

Sí que entenc que des de la sanitat pública hem de poder tenir la capacitat de triar quins són els millors materials, igual que es fa a nivell de fàrmacs, quins tenen, a cost-benefici, el millor resultat, perquè, a fi de comptes, són diners i és sanitat pública. Per tant, entenc que es podria triar i, d'acord amb les persones que menstruen, que seria ideal, quines podrien ser les opcions.

A nivell d'això, el tema de formació de professionals, jo penso que és bàsic. Sí, quan una persona va per primera vegada al ginecòleg, en general, per parlar de la menopausa, a qui acudeix és a la llevadora, en els centres d'ASSIR, però no hauria ni tan sols d'arribar a la llevadora perquè la seva infermera, no?, que és qui en sap més a nivell preventiu, el setanta per cent del que hauríem d'estar fent als centres d'atenció primària hauria de ser preventiu. És a dir, que hi ha coses que podem fer abans de la menarquia, abans que arribi la menopausa, que ens milloraran aquest autoconeixement, aquesta capacitat de prendre decisions i que seran un motiu d'acabar tenint més bona salut.

I aquesta accessibilitat es veu limitada, i es veu limitada, és cert, pel número de professionals, i sovint ens trobem que ens hem de centrar en el diagnòstic i en la patologia, perquè si són pocs hem d'anar allò que és més bàsic, i això no hauria de passar.

En conjunt, jo penso que tenim un molt bon punt de partida i el que hem d'evitar és que això decaigui, és a dir, que ja que s'ha treballat i s'han fet iniciatives, hauríem de poder continuar en aquesta línia, completar això i després anar amb visió d'anar molt més enllà.

I estic completament d'acord que molts determinants de la salut no són al sistema sanitari o, fins i tot, al sistema educatiu, és la pobresa, però tinguem en compte que

la pobresa té cara de dona i té un motiu, és a dir, si tu ets igual de pobra, però, a més, cada mes t'has de gastar diners perquè menstrues, seràs més pobra. El mateix que si tens criatures al teu càrrec.

La pobresa no és igual per tothom i, per tant, ens hem de plantejar que, a mateixes condicions, aquesta despesa sí que ens l'hauríem... És que menstruem, i aquí s'ha dit, durant molts anys a la vida.

Això és important, i és important també que, a nivell laboral, si realment això ens provoca una incapacitat, no ens arrosseguem fins a la feina, perquè és que, a més, ens han ensenyat a fer això, no? I aquí s'ha dit i és veritat, en realitat, les dones donem molt bon resultat a nivell laboral, malgrat que tenim criatures o malgrat que menstruem, tenim menys baixes que persones que no gesten i que no menstruen.

Valorem això, i el que no pot ser és que li diguem a una dona: no agafis una baixa perquè què pensaran els altres, carregues feina... O sigui, aquest no pot ser mai el motiu per no tenir dret a aturar-te quan realment no pots més.

Moltíssimes gràcies.

La presidenta

Moltes gràcies. Ara seria el torn de la senyora Coral Herranz per donar resposta.

Coral Herranz Lancho (Asociación de Cultura Menstrual *La Vida en Rojo*)

Moltes gràcies per totes les preguntes. Aniré responent tot el que pugui, el que he anat fent és agrupar-les per temes comuns, perquè diferents persones heu comentat el mateix.

Llavors, en torn a propostes concretes i com ampliar accions del pla, hi ha un parell de persones que heu comentat el mateix. Llavors, aquí, el primer de tot que tenim nosaltres com a organització és saber, o sigui, no sabem si hi ha un seguiment del pla i de les accions. Això és el primer, per saber com hem de continuar, hem de saber què és el que s'ha fet realment. Perquè, per exemple, que ho comentava la diputada, una de les fundadores de l'associació, ella és professora en un col·legi i ella parla que, per exemple, se sap que només a primer de l'ESO s'han incorporat, no? Llavors aquí és un primer, no?

Llavors, una de les primeres, l'article 4 de la llei, ha estipulat que hi ha d'haver-hi per vetllar que les coses es facin i que s'estiguin fent.

Llavors, la primera pregunta és, què s'ha fet i què no s'ha fet realment, no?, realment, no? Llavors, això per poder establir unes propostes concretes.

Nosaltres, com he comentat abans, el primer i primordial és això, procedir a una revisió, actualització i pròrroga, bé, tot això. I després, l'educació, que això també ampliaria el que deia ella i el que deia sobre el climateri, no?

El tema, també ha demanat una persona, no?, com fer que la formació en climateri arribi a tota la família i a totes les persones, no? Doncs potser també fer partícips a les famílies i intentar que l'educació arribi no només en punts claus, no?, que sigui una cosa més al llarg del temps, no? En aquest sentit..., bé, això.

Després, què més? Una altra acció també important és finançar recerca pública. I, una altra vegada, el tema dels punts vermells i realment veure els lavabos específics i veure tot això com realment va en aquest sentit, no?

Però el primer, sobretot, és saber realment què és el que hi ha, no? I, per exemple, a la Universitat de Barcelona no hi ha dispensadors. Jo treballo a l'ICMAB, a l'Autònoma i tampoc hi ha dispensadors, o sigui, en aquest sentit, no n'hi ha, no?

Llavors, això ho connecto amb el que deia la..., deia que, per exemple, que la nostra acció perpetua d'alguna manera l'estigma, no?, i que estem obligant que productes reutilitzables, com la gent amb més pobresa que tingui aquest problema, com que estem, d'alguna manera, enfocant que la gent utilitzi uns productes d'una determinada manera. En cap moment estem fent això. Simplement, aquí s'ha de tenir en compte que els productes reutilitzables tenen un impacte mediambiental menor. Això és el primer *check*.

I el segon *check* és que, si són més cars, això passa, això s'hauria de veure amb IVA, els impostos i coses d'aquestes, però també important tenir en compte que hi ha situacions de salubritat que no es poden utilitzar aquests..., o sigui, que són reutilitzables perquè no es poden rentar o perquè hi ha diferents coses de qüestió de salut, de seguretat. Llavors, en aquest cas, són, sí o sí, els d'un sol ús. Però dins d'un sol ús, hem de tenir en compte tots els tòxics i totes les coses, tots els

components químics que, per perpetrar el tabú i l'estigma que hem d'olorar bé, que la regla no és roja, és azul, totes aquestes coses són #(12.36) i... Bé, de fet, tinc aquí l'article científic, si el volen tenir en compte. Això està en contacte amb vagina, està en contacte amb una membrana molt permeable, que, de fet, és molt permeable perquè, la companya llevadora em podrà dir que és una manera de donar medicament al cos de la dona, o sigui, tan permeable com això, que s'utilitza realment medicament, no?

Llavors, aquí entra el punt que hem de fer alguna cosa perquè, com a mínim, això a l'educació s'ha de saber, que si tu estàs utilitzant aquesta compresa o aquesta altra compresa, el teu risc és un altre. Això primer. Però el que no podem fer... O sigui, això crec que és un punt molt important a nivell salut a tenir en compte.

I després... Llavors això, en cap moment s'està dient que s'utilitzin uns o d'altres. Simplement, s'ha de veure realment quina situació és la que tenen les persones, no?

I això... Ah, llavors, en el tema de com culturalment, no?, un parell heu demanat sobre com, culturalment, podem lluitar contra l'entorn negatiu de cara a les absències derivades de menstruació, climateri, i es podrien allargar a ser mare, a alletament i diferents coses. Però, ara mateix, menstruació i climateri, això és educació. No només a les dones, és educació a la societat de manera total. Perquè si tu ets conscient que aquesta persona té un problema, no hi hauria d'haver, ja siguis dona, home, binari, transgènere, el que sigui, que tu entendries que aquesta persona no es troba bé, no ve, punt.

Llavors, crec que aquí el problema és que hi ha una falta d'educació i una falta en aquest sentit, i crec que l'educació és el punt clau per poder trencar aquestes situacions de..., i aquests, com ella deia, no?, «Ui, ahora se nos van a poner todas de baja», no?, en aquest sentit.

Llavors, jo crec que això, ser conscient del que implica això, és summament important i això s'arregla crec que totalment amb l'educació, no només a dones, no només a famílies, no només a mares, perquè ho traslladin a les nenes, sinó als pares, als germans, als fills, a tothom, en aquest sentit.

Moltes gràcies.

La presidenta

Moltes gràcies. I ara finalitzaríem amb el torn de paraula de la senyora Carolina Ackermann.

Carolina Ackermann (presidenta de l'Asociación de Cultura Menstrual, La Vida en Rojo, i creadora del Projecte *Mujer Sin Reglas*)

Bueno, muchas gracias por las preguntas, por los comentarios, por las opiniones. También a nosotras nos son válidas porque, bueno, podemos conectar con...

Fitxer 6

...la diversidad de miradas, de experiencias y de conocimiento, que entiendo que la mayoría aquí somos mujeres, que atravesamos todo esto por el cuerpo, hemos menstruado, hemos..., quizás algunas ya han llegado a la menopausia y climaterio.

Como veis, también tenemos este lenguaje ambiguo, menopausia, climaterio, perimenopausia, para también situar que estamos en un momento también de como nombramos, a qué nombramos.

Entonces, vamos a permitirnos que también en lo que, o al menos es algo que yo intento practicar, tanto para mí con las mujeres en lo comunitario, cuando llego a ellas a través de talleres, que, bueno, que primero vamos a entender el cuerpo y luego ya pondremos los nombres que haga falta. Pero, obviamente, a efectos de políticas públicas y de derechos, pues es importante nombrar.

Y desde ahí es que esta educación que venimos aquí entre las tres como reafirmando como punto clave, se hace vital en este momento y ya para que quede para el resto de nuestras vidas porque, evidentemente, confiar en la educación que pueda haber en la amiga que te dice: «Sí, nena, tómate esto o esto es lo que te va a pasar», ha estado muy bien y sigue siendo valioso y necesario, las amigas siempre presentes, pero necesitamos pues eso, entender los cuerpos, entender nuestro cuerpo, qué es esto que me está pasando, qué es esto que me va a pasar, sí?

Y esto acontece desde la educación, que empodera, que da agencia a la mujer, a las mujeres, para poder, definitivamente, pues, bueno, valorar, vale, pues a mí me iría mejor hacer este tipo de práctica deportiva, esta nutrición o lo que sea.

A partir de aquí, claro, falta que más sectores, que más agentes educativos, desde lo socio-comunitario, estemos más en red y más presentes en los barrios y en todos los territorios y escenarios en los que hay mujeres más o menos en este marco de edad, más allá de que la educación tiene que también ofrecerse pues en la educación ya primaria, hablar de los ciclos vitales de las mujeres en su globalidad y también, obviamente, de los ciclos también de los chicos, de los hombres.

Pero llegar a nivel, pues yo creo esto, ¿no? comunitario, popular, desplazándonos, yendo allí donde puede haber grupos de mujeres, es lo que va a hacer que, realmente, pues cambiemos esta perspectiva sobre la menopausia, el climaterio, el envejecimiento saludable desde un lugar que aporte a la sociedad, que aporte y que nos beneficie en dignidad y en placer y en derechos.

Para esto, imprescindible el rol de las matronas, hay que reforzarlo, hay que colocarlas como esas profesionales que tienen o deben también algunas actualizar, ¿no?, todos estos conocimientos que, al final, sí que se encuentran en las redes sociales, pero es, bueno, no, no es que lea a una en concreto que me va explicando cómo funcionan las hormonas, sino desde una investigación que realmente ponga perspectiva interseccional, feminista, a cómo vivimos estas transiciones, estas etapas y que desde ahí pueda ser pues compartido y hacerlo llegar a todas las mujeres.

Sin estigmas en el ámbito laboral, sin estigmas en el ámbito familiar, vigilando donde pueda haber contexto de violencia, justamente, por atravesar esta etapa. Y, bueno, para ello también mucha política pública y estudios para que esto pueda ser una realidad.

Nosotras, bueno, hablo de nosotras porque también, como pertenezco a la Asociación La Vida en Rojo, actualmente soy su presidenta, pero, a más a más, tengo este proyecto, «Mujer sin Reglas», tenemos multitud de material y de campañas que hemos venido realizando tanto por la solicitud de atención sanitaria, como campañas europeas por el tema de la pobreza menstrual, como campañas

vinculadas a la bajada del IVA, que esto, bueno, lo tenemos, pero no es por ley, con lo cual puede cambiar en cualquier momento, digo de los productos de gestión menstrual.

Contar con nosotras. Estamos desde un lugar activista y de derechos humanos y de derechos por la salud de las mujeres. dones. Contad con nosotras. El tiempo no va a dar para, quizás, argumentar todo lo que podemos llegar a tener como ideas.

Tenéis un material que, por ejemplo, indica todo lo que el Gremi d'Artesanes Cíclices, que mi compañera ha mencionado y forman parte de la Asociación La Vida en Rojo, un montón de propuestas.

Está a nivel ya de apoyo también de lo que representa la educación menstrual. Pues tenemos documentos que avalan la necesidad, y son de UNICEF, o sea, la necesidad de esta educación, tanto en el que es la perimenarquia, la menarquia, con su día, que también es el objetivo nombrar el Día Mundial de la menarquia para dar visibilidad a la importancia que tiene también este día para combatir las violencias de las niñas, de las adolescentes que llegan a su primera menstruación y para darle fuerza a la necesidad en educación también a esta etapa que es la perimenopausia, que es cuando ocurren los principales cambios asociados a la llegada de la menopausia, desde un lugar de eso, de educación y de entendimiento de que, con esto que entiendo que me está pasando pues, sé cómo me lo puedo gestionar, pero si no sé lo que me pasa, pues voy a ir al centro de salud, me van a dar información o me van a medicalizar porque no se entiende el proceso en general, ¿no?, es de ambos lados.

¿Qué más? No sé si hay algo concreto que..., o necesita responder.

Los datos que comentó la diputada del PSC con respecto al ámbito laboral son de..., está también en los resúmenes que les hemos hecho llegar, es un estudio de Reino Unido, de hace un par de años. Esos porcentajes que usted nombró son del Reino Unido, aquí en España todavía no tenemos información de ámbito laboral, cuanto abandono puede llegar a haber o qué situaciones de precarización por estar, justamente, atravesando esta etapa de perimenopausia o menopausia, ¿sí?

Gracias.

La presidenta

Perfecte. Doncs agrair-vos a les tres la vostra compareixença i les vostres explicacions.

I ara, doncs, suspendríem la sessió uns minuts per convidar a entrar la resta de compareixents.

La sessió se suspèn a... i es reprèn a...

La presidenta

Perfecte, doncs reprenem la comissió i ara tindríem el segon bloc de les compareixences.

Compareixença d'una representació de l'entitat Oudoca per a informar sobre les mesures amb relació a la menstruació i el climateri (decaiguda)

357-00225/15

Només a mode informatiu, el punt 8, que és la proposta de... No, perdoneu. El punt 7, que és la compareixença d'una representació de l'entitat Oudoca davant la Comissió d'Igualtat i Feminisme es fa la proposta d'acord de decaïment perquè és una entitat que ja no està activa i ja ho vam informar.

Compareixences

357-00220/15, 357-00224/15 i 357-00227/15

I ja, ara sí, que passaríem, doncs, a les compareixences i tindríem la compareixença d'una representació de l'entitat Rezero i ens acompanya la directora Rosa García Segura. Una compareixença de l'entitat Creación Positiva i ens acompanya la senyora María Luisa García Berrocal, representant de l'entitat, i la senyora Montserrat Pineda Lorenzo, que és coordinadora de l'entitat. I, finalment, una compareixença d'una representació de l'Associació Catalana de Llevadores i ens acompanya la senyora Cristina Martínez Bueno.

Llavors, donaríem inici...

Fitxer 7

...amb l'entitat Rezero per un temps màxim de deu minuts.

Rosa Garcia Segura (directora general Fundació Rezero)

Doncs, moltes gràcies. Bona tarda a totes. Agrair a la Comissió d'Igualtat i Feminisme l'oportunitat de participar-hi i també als grups que sou avui presents.

Nosaltres som Rezero, som la Fundació per la Prevenció de Residus i el Consum Responsable, que som una entitat que des de fa vint anys impulsem actuacions i polítiques per avançar cap a la prevenció de residus i el consum conscient. I treballem des de l'àmbit de la prevenció, la primera erra famosa, bastant en tema de quantitat, quants residus estem generant i quin impacte tenen sobre el medi ambient, però també de prevenció qualitativa, i és aquests productes que consumim quina càrrega tòxica tenen i com ens afecta a la salut dels ecosistemes i també a la salut de les persones, i és el marc que avui desenvolupem aquí a la nostra compareixença.

Crec que tots sabem que hi ha sobrades evidències científiques sobre quin és l'impacte, actualment, dels productes de consum quant a la quantitat de compostos additius que contenen, molts d'ells derivats del petroli, són bàsicament derivats a plàstics.

I avui, amb aquest tema, el que hem fet des de Rezero és intentar vehicular tota una sèrie de coneixements que tenim al nostre país. I, de fet, vam presentar en aquesta mateixa casa fa uns mesos la Declaració per un futur sense tòxics, on més de 125 referents del món de la recerca i la medicina del nostre país i de tot l'Estat espanyol explicaven aquestes evidències en com han evolucionat els productes de consum i aquesta càrrega tòxica que tenim, deixant de banda productes més naturals i tots aquests components a nivell de derivats tòxics. Són tòxics que estan presents en el nostre dia a dia i que estan afectant la salut de totes les persones.

Bàsicament, avui també veníem a trencar una sèrie de *fakes*, no? Un *fake*, per exemple, és que tot el que hi ha al mercat és segur, això no és veritat.

Malauradament, tenim productes en el mercat que contenen substàncies tòxiques, moltes d'elles disruptors endocrins, ftalats, bisfenols, PFAS, que hi ha sobrades evidències sobre les afectacions que tenen en la salut, i estem parlant d'afectacions importants. Són productes vinculats a problemes com diabetis, infertilitats, temes de demències com l'Alzheimer, però també problemes com càncer mono dependents, com poden ser el càncer de mama o el càncer de pròstata.

Aquests efectes, a més, tenen també dos efectes, i és l'efecte aquest de contaminació persistent. Cap de nosaltres patirà un impacte agut per aquests components, sinó que estem en aquest constant contacte amb aquests productes, és una contaminació silenciosa, persistent i que, a més a més, al nostre cos fa aquest efecte còctel que diem, no? Aquests famosos disruptors endocrins tenen aquest efecte còctel a nivell de la nostra pròpia salut.

I també hi ha un efecte importantíssim, que és l'efecte transgeneracional. És un efecte que aquestes substàncies presents afecten, bàsicament, la població més important són els propis bebès en estat gestant, per aquesta afectació que tenim a nivell de l'impacte intrauterí, i també les possibles malalties que aquests nadons després acabaran transmetent i aplicant quan estiguin en fase adulta.

I després, la segona població més afectada són les dones, per tota la sensibilitat que tenen les dones amb tots els efectes hormonals. I això és un focus també de la nostra actuació.

I, per suposat, els nostres infants, eh?, que no tenen ni veu ni vot, però són també els que tenen majors afectacions per aquestes substàncies tòxiques que estem consumint.

Des de Rezero sempre hem intentat aportar informació i rigor, i per això hem invertit recursos i temps en poder portar-vos evidències. I en aquest sentit, hem realitzat el primer i únic estudi a nivell d'impactes tòxics presents en tampons i compreses. La meva companya Marta Beltran, que és la nostra directora de l'àmbit de salut, us repartirà ara unes capses amb aquests missatges que estem transmetent.

I aquest estudi, fet conjuntament amb l'IDAEA-CSIC i finançat pel Departament de Feminisme de la Generalitat, vam poder analitzar deu mostres de tampons i compreses. Vam analitzar trenta-sis substàncies plastificants i el cent per cent de les

mostres contenia presència de dinou substàncies derivades d'aquests plastificants. Afectacions, com dèiem abans, eh?, a nivell de cancerígens, neurotòxics, disruptors endocrins, amb productes, com són els productes menstruals, que estan en aquest contacte durant llarg període a nivell del cos de la dona i a nivell també de les mucoses.

I el que podem dir és que no s'està complint la llei, perquè la Llei 1/2023, de Salut Sexual i Reproductiva i de la Interrupció Voluntària de l'Embaràs, al seu article 5 ja incloïa l'obligatorietat que els productes menstruals que es posessin en el mercat de l'Estat espanyol no podien contenir aquestes substàncies tòxiques i que estaven determinades com a potencials efectes nocius per a la nostra salut.

I també obligava als fabricants a definir en l'etiquetatge quines substàncies contenien i quins possibles efectes nocius tenien per a la salut i també per a la salut del nostre ecosistema.

Això, com veieu aquí, en aquestes capsas, no s'està complint.

L'any 2023, des de Rezero vam tenir l'oportunitat de participar, de col·laborar amb el Departament de Feminisme també, portant la Secretaria Tècnica del Pla de..., menstrual i climateri, exercint les activitats de la Secretaria Tècnica.

En aquest pla, que va ser un pla absolutament innovador a nivell internacional, des de Rezero sempre diem que, si aquest pla s'hagués aprovat a Austràlia o a Califòrnia, segurament hauria estat *trending topic*, no?, però aquest pla pioner es va fer aquí a Catalunya, amb seixanta accions, justament, que volien avançar en aquest nou model també de salut menstrual, amb aquest accés gratuït i universal per a totes les persones menstruants a productes menstruals sostenibles i lliures de tòxics. Una mesura coordinada amb les farmàcies, sense precedents, que contenia salut, equitat de gènere, economia local i domèstica i també tenia en compte el medi ambient.

Des de Rezero manifestem que, un any després del seu llançament, la mesura, aquesta mesura, pateix una manca de difusió i de transparència per part del Govern. Les farmàcies continuen donant, distribuint aquests productes, però la població no té coneixement que això encara estigui a disposició.

De fet, la xifra que es va donar el 26 de setembre, no?, que 550.000 persones havien recollit els seus productes, gairebé un vint-i-vuit per cent de la població que era partícip d'aquesta mesura. Pensem que és una xifra meravellosa, excepcional i que caldria continuar potenciant.

Per això, des de Rezero hem traslladat i hem registrat formalment una petició al Departament d'Igualtat i Feminisme per exigir el desplegament de totes les mesures que es contenen en aquest pla, també per demanar transparència i garanties de continuïtat. Pensem que no s'està fent difusió d'aquesta mesura i de la campanya, com s'hauria de fer.

Després també les accions. Per part nostra valorem que s'estan centrant, les que s'estan desenvolupant, en poblacions amb risc social, i això no deixa de ser una manera de continuar perpetuant, pensem, no?, estigmatitzar aquest tipus de col·lectius en lloc de garantir un enfocament universal. Per tant, patim pel perill que hi ha que una mesura com aquesta es deixi morir quan ja estem al 2025.

Per últim, des de Rezero traslladem una sèrie de propostes i demandes al Parlament de Catalunya i també al Govern de la Generalitat. Les hem resumit en cinc, hem fet un exercici d'intentar ser sintètiques.

La primera mesura que demanem és la prohibició de la presència de substàncies tòxiques en productes menstruals i pensem que tenim una gran oportunitat amb la futura llei catalana de residus en incorporar, com dèiem, la prevenció qualitativa.

També demanem una visió global, com es va fer en el seu moment el pla d'equitat menstrual, amb la participació dels diferents departaments. I per això proposem la creació d'una taula de treball interdepartamental específica de salut i medi ambient, amb visió de salut planetària, on es coordini de forma transversal i es garanteixi l'accés al dret a tenir una salut efectiva.

Després, obligar els fabricants a detallar tots els components en l'etiquetatge, exigint, com exigeix la llei, transparència i accés a la informació per part de les persones consumidores.

Facilitar l'accés a productes menstruals reutilitzables i lliures de tòxics, per això exigim, com us deia, el desplegament i la difusió del Pla integral d'equitat menstrual

i climateri, amb recursos, amb comunicació, amb ganes realment de fer efectiu aquest Pla.

I, per últim, demanem també l'aplicació de la responsabilitat ampliada del productor als fabricants d'aquests productes, productes que tenen un impacte a nivell de generació de residus molt important. Tots els que vingueu del món municipalista sabeu els costos que té la gestió d'aquests residus, ja sigui model de contenidors o model porta a porta, i aquests costos els estem assumint la ciutadania a través dels nostres ajuntaments. La llei europea, i a nivell de medi ambient, exigeix que siguin aquests fabricants els que assumeixin el cent per cent dels costos. I amb la futura llei de residus pensem que també tenim una oportunitat de materialitzar-lo a nivell de Catalunya.

Moltíssimes gràcies.

La presidenta

Moltes gràcies per la seva intervenció. Ara seria el torn de l'entitat Creación Positiva, i tenen la paraula la senyora María Luisa García Berrocal i la senyora Montserrat Pineda.

Montserrat Pineda Lorenzo (coordinadora de Creación Positiva)

Moltíssimes gràcies. Agraïm, com les companyes, la nostra presència aquí i agrair també el treball que fa aquesta comissió, no?

En aquest sentit, nosaltres aprofitem el que comentava la companya, la Rosa de Rezero, de la importància del Pla d'Equitat Menstrual i Climateri.

I en aquest sentit, ens semblava molt..., entenc que és casualitat que avui sigui 24, el dia abans del Dia Internacional per la Erradicació de les Violències Masclistes, no?, de les violències contra les dones, perquè la vulneració de drets sexuals reproductius i la violència obstètrica a casa nostra és un tipus de violència masclista, no? I en aquest sentit, volíem emmarcar que tot el que té a veure amb la inequitat, tant d'accés a la informació, a l'educació sexual integral, a l'accés als productes menstruals, a l'accés a tot allò que genera benestar en la nostra salut sexual i reproductiva, no deixa de ser en aquest context català, en aquest nostre context, una vulneració de drets sexuals i reproductius i de violència obstètrica.

Per tant, ens semblava..., entenem que ha sigut casual, però ens semblava interessant emmarcar-ho en aquest sentit.

I ho parlem des del tema de la inequitat perquè per a nosaltres, després la companya, la Maria Luisa, aterrarà, no?, en una de les actuacions que s'ha realitzat des de la nostra entitat, no?, la importància que aquest marc, quan estem parlant de l'equitat a la informació, a l'educació sexual, a l'accés als productes, en aquest sentit, estigui integrat en un marc molt més gran que l'equitat menstrual, en aquest sentit, que és la defensa dels drets sexuals i reproductius. I per a nosaltres aquest marc és realment rellevant, no?, no solament pel marc legislatiu, sinó també per com intervenim amb les dones.

I en aquest sentit, des de la nostra experiència de molts anys, abans la diputada ens assenyalava i ens deia: «Una altra vegada aquí?». Sí, perquè som una entitat experta en la defensa dels drets sexuals reproductius i també en la defensa del treball que realitzem al llarg de la nostra trajectòria amb les dones.

I en aquest sentit, explicar-vos que per a nosaltres sempre el tema del coneixement del cos ha sigut fonamental, no solament per prevenir, per exemple, el VIH, sinó per poder generar mecanismes d'autoconeixement, però també de defensa, precisament, dels drets, no?

I la nostra expertesa i la nostra experiència en l'acompanyament a dones al llarg de la nostra trajectòria, ho volem posar en valor no per allò que nosaltres fem, sinó per la necessitat que aquests espais es segueixin realitzant, no?, tant en els entorns públics, en el sentit dels ASSIR, també amb les iniciatives que realitzem les entitats a través dels nostres serveis.

I creiem que és molt rellevant o és molt important perquè, precisament, el coneixement del cos, el coneixement dels cicles, dels canvis que les dones tenim, és clau, no? I això moltes vegades passa desapercbut, no?

Estem veient amb certa preocupació, no?, per exemple, que moltes..., si vostès..., crec que estarem més a prop del procés del climateri que de les nostres primeres regles, sí? *(Veus de fons.)* Sí, no? D'acord. *(Veus de fons.)* He dit majoritàriament, d'acord? *(Veus de fons.)*

Si vostès obren les seves xarxes socials, també veuran que aquesta preocupació que avui està aquí, molt segurament també està en les seves xarxes socials. I això, no necessàriament és bo. Fixeu-vos el que dic. Perquè no estem parlant ja solament de l'accés a la informació, sinó la necessitat també, com a dones adultes, de tindre una educació sexual integral, en aquest cas també, sobre aquest coneixement del nostre cos.

Ho dic per aquesta massificació també, cosificació dels nostres cossos i també la medicalització, no?, que informació no significa, necessàriament, que s'estigui fent bé, no?

I ho diem per la necessitat també de donar un pas endavant des de, en aquest cas, no?, des del Departament de Salut i el Departament d'Igualtat i Feminisme, de profunditzar sobre aquestes iniciatives, de profunditzar, per exemple, sobre algunes de les qüestions que estaven plantejades en el pla, però també poder seguir treballant en aquest sentit i veure...

Fitxer 8

...també com es desarticulen, com donem informació, no? tant des dels serveis públics com també de les entitats, perquè ja també s'està generant una situació com de... Quan les dones veiem una situació que ens impacta i ens importa, també el sistema, d'alguna manera, dona una resposta que no necessàriament sempre és la més adequada per nosaltres i per la nostra salut. Jo crec que aquest és un element que hem de vigilar i que hem de cuidar, no?

I l'exemple també té a veure amb tot l'impacte que té el dolor en les nostres vides i com afrontem també el dolor, no? I quan estic parlant d'això estic parlant també de l'acompanyament que hem de fer i la investigació que s'ha de fer també amb els processos d'endometriosis, que també van acompanyats amb aquests elements que tenen a veure amb la menstruació i la menopausa, que trobem moltes vegades que hi ha una poca informació també generalitzada a les dones i aquest acompanyament que s'hauria de fer per poder corregir també aquesta mancança que té el sistema respecte a la diagnosi precoç, no?

Ma. Luisa Garcia Berrocal (representant de Creación Positiva)

A mi m'agradaria afegir que aquesta mancança es dona en un context també on, simbòlicament, la sexualitat de les dones està desapareguda, no està visibilitzada i, per tant, en moltes de les situacions que ens trobem, la mancança d'informació, la mancança de l'accés als drets sexuals, també té a veure amb quina és la visió de la sexualitat de les dones i com aquesta sexualitat també està controlada per tota una estructura i no per les dones, no?

Quan us ha presentat Montse aquest material i aquest material tenia aquesta doble vessant, no? Per una banda, volíem proporcionar informació, una informació que fos integral i amb perspectiva de drets, des que la informació és la base per l'accés i poder gaudir dels drets que ens correspon.

I, per altra banda, també apropiat-nos de la narrativa i de les maneres de viure la nostra sexualitat en un context que és el context penitenciari, que és un context que també té a veure amb aquest pla de poder fer accessible a poblacions més vulnerabilitzades els seus drets.

Per tant, hem mantingut aquesta idea de poder proporcionar aquesta informació d'una manera integral i tenint en compte que la salut sexual és una salut integral, que no podem parlar de menstruació si no podem parlar de menopausa, que no podem parlar de menopausa si no podem parlar de sexualitat, que no podem parlar de sexualitat si no podem parlar de sexualitats, de dissidències, de cos, d'apropiació de drets. I tota aquesta base de la nostra feina queda reflectida en aquest document, no?, d'aquesta vegada.

Nosaltres creiem que l'accés als drets és fonamental per poder viure una vida sense violències i realment per poder gaudir de la nostra vida i del fet de poder ser qui som. I aquesta és la nostra proposta també per poder arribar a les dones en situació de major vulnerabilitat. (*Veus de fons.*) Ah, bé, aquest treball és en un grup focal en les dones. Aquestes són les seves vivències, les seves paraules, les seves visions i les seves estratègies també per fer front, sobretot, no tant a la menstruació i la menopausa, no?, sinó per poder tenir aquestes estratègies de cures de si mateixes, de cures de la seva salut sexual i també de cura en col·lectivitat, de poder compartir

i fer de la cura, de les cures, una eina de cures col·lectives i d'activisme enfront dels drets sexuals.

La presidenta

Perfecte, doncs moltíssimes gràcies per la seva intervenció. I ara passàriem a la compareixença de l'Associació Catalana de Llevadores.

Cristina Martínez Bueno (representant de l'Associació Catalana de Llevadores)

Bé, bona tarda i moltes gràcies també per convidar-nos a formar part d'aquesta compareixença.

Jo represento l'Associació Catalana de Llevadores, però també el meu rol professional està dins de l'Institut Català de la Salut com a responsable dels serveis d'atenció a la salut sexual i reproductiva.

Per tant, jo crec que aquesta compareixença és molt adient en el sentit que hi ha aspectes del pla d'equitat menstrual i de climateri que van avançant i altres que potser podem donar una mica més d'impuls.

Com a llevadores crec que tot el que fa referència als drets sexuals i reproductius, com han comentat les companyes anteriorment, són el nostre eix fonamental en les intervencions que fem tant a nivell individual en els serveis de salut, en els ASSIRs, com a nivell grupal o a nivell comunitari.

Sí que en aquest cas em vull concentrar en accions en relació a la menstruació i, en concret, també en tot el que s'ha anat desenvolupant a nivell dels centres educatius, a primer de l'ESO, dins del Pla d'equitat menstrual.

(L'exposició de l'oradora és acompanyada d'una projecció de xarts, els quals poden ésser consultats a l'expedient de la comissió.)

Aquesta ha estat la situació, així resumida, d'aquest any. En aquest cas, com podeu veure, teníem 1.130 centres on hi havia o primer de l'ESO, o sigui, hi havia grups de primer de l'ESO. En total eren..., perquè podem tenir una o dues o diverses línies en un centre educatiu de primer de l'ESO. Per tant, veieu que el total de grups sobre els quals havíem d'intervenir eren 3.080, d'acord? I la suma d'alumnes, 81.705, entenent tant noies com nois que estan a primer de l'ESO.

Com podeu veure, el més important aquí és que hem arribat al 87,5 per cent de tots els centres educatius i que només 141, 12,5 per cent, no hem pogut fer la intervenció per diversos motius, entre ells, alguns que era molt difícil contactar amb el centre educatiu, altres perquè han negat la intervenció en aquell centre educatiu.

Si mirem una mica per territoris, això són les dades que tenim també que hem treballat amb l'Institut Català de la Salut, on veiem que, en general, hi ha certa homogeneïtat. Potser en el cas de Delta de l'Ebre és potser el que hem tingut una cobertura més baixa o Camp de Tarragona, que estarien pròxims, però en general, com podeu veure, és una intervenció com molt consistent i que ja penetra en els centres educatius.

Quant a qui fa la intervenció, aquest pla tampoc podria ser possible si no treballem les llevadores conjuntament amb les infermeres de Salut i Escola i les infermeres de Salut i Escola conjuntament amb les llevadores. Per tant, s'han fet 2.800 intervencions tant amb infermeres de Salut i Escola com llevadores o, a vegades, a centres educatius que va la llevadora i també la infermera, repartint-se les línies de primer de l'ESO.

Quines altres accions? S'ha fet formació per als professionals per la intervenció de «La meva regla, les meves regles», quant a la intervenció grupal i, per tant, l'acció educativa en el centre on s'ha d'intervenir, en el centre educatiu.

Pensem que també cada any fem *webinars* per als professionals per també intercanviar l'opinió que tenen sobre la implementació, que, en general, és molt positiva. Però, per una altra banda, també requereix de mantenir recursos per poder-la continuar desenvolupant.

També s'ha fet formació en temes d'administració i dismenorrea. Sabeu que ja també això va lligat amb el tema de menstruació, com comentava abans la Montse Pineda. Per tant, estem treballant perquè el paper de la llevadora, en aquest cas, sigui com la porta d'entrada per fer un diagnòstic més ràpid quant a la endometriosis.

Sí que és important també destacar que en el pla també parla de la recerca i, en aquest cas, sí que les llevadores estan participant en els grups de recerca de l'IDIAP Jordi Gol sobre equitat menstrual i menstruació, i aquí també inclouríem l'impacte de la qualitat de vida en aspectes emocionals. També explorar les barreres que ens

trobem pel diagnòstic de la patologia, en aquest cas com la endometriosis, i explorar també les vivències de les dones que pateixen una situació d'un problema d'endometriosis.

Sí que això, hem demanat dins dels projectes que el Ministeri de Salut contribueix a nivell de les comunitats autònomes per millorar l'atenció primària, sí que hem plantejat com a llevadores el poder, i és un projecte que ens ha estat concedit per treballar en el 2026, un programa de pacient experta, quan dic això de pacient, encara que a vegades no són dones, però perquè el títol del que treballem en pacients experts, no?, o sigui, que tinguem dones que pateixen aquesta malaltia i que ens ajuden també als professionals de la salut com a experts, com a pacients experts, en el treball més comunitari i grupal amb aquestes dones.

Jo crec que el paper de la llevadora està clar quant a la menstruació, proximitat de les professionals amb les dones. Tenim uns serveis d'atenció a la salut sexual i reproductiva que s'han de cuidar i que jo crec que el Govern els ha de cuidar, en el sentit que han de ser unitats i serveis que ens diferencien d'altres comunitats i, per tant, que ens donen aquesta proximitat de les llevadores a les dones. Intervenció en diferents moments del cicle vital, tenir una cartera de serveis que amb tot el que és salut sexual i reproductiva i la possibilitat d'identificar en diferents moments la dismenorrea i, per tant, escurçar aquest temps de diagnòstic de l'endometriosis.

En l'àmbit educatiu. S'aprofita «La meva regla, les meves regles» també per treballar aspectes relacionats amb què la menstruació no necessàriament ha d'anar lligada a dolor i que, per tant, hem d'intervenir també en aquesta situació.

En l'àmbit assistencial. Doncs estem treballant per també valorar els estils de vida i ajudar en el canvi, d'exercici, alcohol, consum de tabac o simptomatologia tant ginecològica com no ginecològica.

No negar la importància dels símptomes. Jo crec que això els professionals ja hi ha hagut formació. Sí que hem de treballar més tot el que són les característiques del dolor amb la menstruació i per poder fer un diagnòstic diferencial d'aquest dolor. I valorar també el desig gestacional perquè moltes vegades intervenim a nivell de tema de dismenorrea i endometriosis, però aquesta dona, probablement, una part

voldrà o desitja una gestació i no és possible, donada la patologia. Per tant, crec que això també és important.

A nivell d'àmbit social. Ajudar a visibilitzar la menstruació a nivell de la societat. Crec que s'està intervenint també amb joves fora del que són els centres educatius. És veritat que per la intervenció comunitària i social el recurs de professionals també és important, i això sí que és una mancança actualment de llevadores. I en realitat també identificar les pròpies necessitats de les dones quant al tema de la menstruació.

En relació al climateri. Sí que sabem que és una etapa de la vida natural, no?, que hi arribarem totes, i el que volem és arribar, no?, però comporta una sèrie de canvis físics, emocionals, socials i que, realment, impacten directament.

Sí que com a Associació Catalana de Llevadores, el 1996, ja es va fer un dels primers llibres que va haver de menopausa a nivell de Catalunya, que era *La menopausia: una etapa de la vida*, en un moment que s'havia medicalitzat també la menopausa i després vam tenir algunes altres conseqüències com a resultat d'aquesta medicalització. Per tant, crec que aquí el col·lectiu de llevadores tenim un paper important.

Per això tenim una oferta en el 2026 de formació específica per a les llevadores, on hi hagi una actualització de coneixements, proporcionar eines per la identificació i abordatge dels símptomes, explorar diferents enfocaments terapèutics i, durant el 2026, es faran quatre edicions d'aquest curs.

Sí que...

Fitxer 9

...comentar que també estem portant a terme entre la Universitat de Barcelona i l'ACL i els ASSIRs un altre estudi de comparar un grup control i un grup intervenció quant a menopausa.

I, finalment, sí que dir que aquesta és una mica l'evolució que hem tingut a nivell de grups de menopausa a nivell de Catalunya i que s'està implementant també de manera progressiva.

I tindrem també un altre projecte dins de la mateixa línia, a nivell del Ministeri, per fer una guia específica per tots els professionals de salut que estan intervenint en menopausa a través de la detecció també de les necessitats de les dones i les característiques que ha de tenir un programa d'intervenció, i això la implementació serà progressiva el 2027.

Moltes gràcies.

La presidenta

Moltes gràcies també per la seva intervenció. Ara seria el torn dels grups parlamentaris i té la paraula el Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana i té la paraula la seva diputada Tània Verge Mestre.

Tània Verge Mestre

Moltíssimes gràcies, presidenta, i, especialment, a les quatre ponents d'avui, a la Rosa García, la Luisa García, la Montserrat Pineda i la Cristina Martínez. Sou conscients que avui fèiem sessió monogràfica destinada a equitat menstrual i climateri, que ho fèiem amb dues sessions perquè sinó hagués sigut impossible totes a la taula alhora.

Però com que de cara a les diputades és sessió monogràfica, no repetiré algunes preguntes que he fet a la sessió anterior i que potser anaven més orientades a les entitats que han comparegut, tot i que hi ha algunes qüestions comunes que crec que són vàlides per totes les ponents i que podeu respondre des del vostre àmbit professional o des d'on feu la intervenció la vostra entitat.

Les dues primeres, que van dirigides a totes, són grans, eh? Què fem per institucionalitzar aquestes polítiques, no? Perquè això no era una intervenció de curta durada, tenia l'objectiu –ho vam repetir sovint des de Govern, eh?–, amb la distribució universal de productes, per exemple, que no era una prestació, que no era una bonificació, que era un dret. Els drets es mantenen en el temps, sinó no ho són.

Com es pot fer, eh?, més enllà de declaracions o qüestions ràpides de..., que hi hagi pressupost, que hi hagi compromís polític. Com podem institucionalitzar des de la vostra perspectiva també, eh?, en el sistema de salut, amb el treball col·laboratiu

d'entitats i administracions... Des de les diferents perspectives que toqueu i la vostra experiència, com es pot institucionalitzar, no?

Porteu o participeu de dues actuacions que tenen molt a veure amb aquesta institucionalització també, no? La participació de llevadores amb «La meva regla, les meves regles» a les escoles tenia a veure amb això, no era una acció d'entrada i sortida, sinó que sigui sistèmic, que hi hagi la col·laboració amb el programa de Salut i Escola, no?, que hi participi més d'un departament, no només Salut i Educació, sinó també Igualtat i Feminisme, no? Quina valoració en feu? Cap on veieu que va? Com ho reforçaríeu? Vull dir, obro diferents preguntes perquè vosaltres agafeu o, en el cas de Creación Positiva, doncs en àmbit penitenciari i justícia juvenil, no?, com una intervenció també que quedés desfalcada com a part dels drets de les dones, en aquest cas privades de llibertat.

Una altra pregunta gran, relacionada, però derivada d'aquesta, amb la institucionalització, tindria a veure potser amb quines mesures legislatives. En el cas de Rezero, clarament necessitem faltar en llei la qüestió dels tòxics, no? I això la llei de residus catalana podrà fer alguna cosa, però necessitem empara estatal, perquè hi haurà una part que serà unitat de mercaderies i haurà de passar per allà, i potser algunes coses que és directiva europea, segur que ho teniu molt controlat. Llavors, bé, tenim grups aquí que tenen representació als diferents parlaments, doncs quina actuació coordinada, quines actuacions hem de portar sincronitzades en aquesta matèria per poder tenir aquesta regulació ben establerta?

Abans la companya de Comuns ha deixat anar, si em permetes, Susanna, que li havia arribat que els productes menstruals s'havien contractat alguns a l'exterior, que no eren de qualitat. Tenien tots els requisits tècnics i de qualitat que són els estàndards avui, tots són de producció de petita indústria a Catalunya, o sigui, no n'hi ha de l'estranger, tenien els certificats de producte orgànic amb la certificació més elevada, però heu trobat en aquest estudi que, tot i així, aquests tenen també... És a dir, és la certificació que en si ja és problemàtica perquè té una regulació molt tova, per tant, fabricants estan complint els requisits però no són suficients, o no s'havia estudiat fins ara doncs tot això que vosaltres sí que heu detectat. Per tant, s'han d'elevat els estàndards, i això només ho poden fer la legislació dels àmbits que

toquin, potser la llei de residus catalana podrà incorporar algunes coses, potser una altra part l'haurà de fer la llei estatal i directiva europea.

A nivell d'institucionalització també, pensant en el que esteu plantejant vosaltres, distingint també les accions a institucionalitzar, i, presidenta, agafaré un o dos minuts més perquè com a grup proponent, que proposem vuit compareixences, si ens doneu tres minuts... Ja ho vam fer el dia de la prevenció de violències masclistes, agafarem fins a cinc minuts...

La presidenta

És el que estava pactat amb tots els grups i es va informar per correu, diputada.

Tània Verge Mestre

Sí, estava de baixa i, per tant, no vaig poder respondre el correu.

La presidenta

Un minut més podria.

Tània Verge Mestre

Doncs, com institucionalitzem les accions que tenen a veure amb polítiques universals, però les que tenen a veure també amb col·lectius específics? Abans n'he mencionat una, eh?, dones privades de llibertat, però també amb sensellarisme.

A la compareixença d'abans s'ha fet menció a la manca d'actuació en els centres d'educació especial. Clar, era una de les accions del Pla d'equitat menstrual i climateri, n'hi poden haver d'altres, eh?

I ja acabo doncs amb això. No, amb dues coses. Les d'àmbit comunitari, que també hi ha accions desplegades en el Pla, però que el Pla s'havia entès també com un full de ruta, és a dir, n'hi poden anar afegint moltes d'actuacions i des de la vostra experiència en podeu tenir moltes d'altres d'identificades.

I pensant en la qüestió d'institucionalització i de la llei, una última, com valoreu vosaltres, ara que hi ha la llei oberta de violències de masclistes? Hem incorporat una esmena d'addició que incorpori els drets sexuals i reproductius a la llei d'igualtat, perquè la llei d'igualtat catalana no fa menció als drets sexuals i reproductius. I que es pugui fer menció als drets sexuals i reproductius, però que es pugui fer menció

també, quan es parla d'abordar la violència obstètrica i en la dimensió preventiva de les professionals. Si no hi ha professionals, no hi ha dimensió preventiva en el sistema públic. Per tant, en aquest cas estem parlant de llevadores i de tots els serveis, no?, de les àrees d'obstetrícia i ginecologia.

Ja ho deixo aquí, perquè serien moltes preguntes més.

Moltíssimes gràcies.

La presidenta

Gràcies, diputada. Ara seria el torn del Grup Parlamentari de Junts i té la paraula la diputada Laura Martínez Portell.

Laura Martínez Portell

Gràcies, presidenta. En primer lloc, agrair-vos a totes quatre, no?, a la senyora Cristina Martínez Bueno, a Montserrat Pineda, al Luisa García Berrocal i a Rosa García Segura, la intervenció que heu fet i les aportacions de diferents coses que heu anat introduint des de punts de vista, en aquest cas, diferents, que a la compareixença anterior han sigut com molt més homogènies i aquí hi ha hagut diferents punts de vista.

Jo sí que us demanaré a algunes de vosaltres si pot ser alguns aclariments o coses que m'han sorprès i no sabia com encarar. Respecte de Rezero. No m'ha quedat clar si tots els tampons i compreses d'un sol ús tenen aquests #7.25 alguns o no, i si es poden aïllar els tòxics, o sigui, que no hi hagi aquests components tòxics, sobretot per la salut de les dones, no estic parlant tant de la salut del medi ambient, que, evidentment, és un producte difícilment reciclable i, per tant, doncs tindria un component de residu, però sí per la salut de les dones si tots ells serien tòxics o no, que aquesta era una cosa que m'inquietava.

I, després, també si això de tota aquesta toxicitat de plas..., afecta també els bolquers o només estem parlant de les compreses? Per tant, els bolquers, parlem també de bolquers de nadons? També parlem dels productes per incontinència urinària, que afecta, especialment, també les dones en una etapa específica i també els bolquers de les persones grans després, no? O si ara estem carregant aquí tota la responsabilitat dels tòxics sobre les dones, però resulta que els bolquers dels

infants i de les persones grans no hi fem tanta incidència, no? I, llavors, ho bloquegem o fem especial incidència amb el tema de les compreses i els tampons que afecten a les dones. Per tant, bé, una mica d'aclariment en aquest tema.

I, després, també respecte de les llevadores i tot el tema del programa aquest de primer d'ESO. També ha sortit abans en els temes de formació, en les compareixences anteriors, i el fet que es faci a primer d'ESO, quan ja moltes de les nenes han tingut la primera regla perquè, de fet, en alguns dels d'això que dèieu, dèieu que entre els nou i els catorze anys seria normal, no?, clar, als nou anys encara els falta molt per primer d'ESO. Llavors, si aquesta formació creuríeu convenient que es pogués fer en una etapa més primerenca durant la primària.

Preguntar-vos també què ha fet que al Delta i Tarragona hi hagi molts menys centres que hi hagin participat. Si ho atribuiu alguna cosa aquest d'això. I si hi ha alguna mena de patró respecte de centres que s'han adherit al programa o que hi heu anat a fer la formació o no. Si hi ha algun altre patró respecte de centres públics, privats, concentrats, religiosos no religiosos, alguna cosa així, però després també aquest tema territorial que no ha acabat de quadrar perquè al Delta i Tarragona. I ho deixaré aquí perquè crec que m'estic passant una mica, però, bé.

Respecte a la medicalització de la menopausa. Tenim dades de com ha variat i els motius? O sigui, una mica en el sentit de, no pot dependre d'una moda, no?, que es medicalitzi o no. I una mica la sensació que tenim és que està depenent d'una moda, no? Ara està de moda no medicalitzar, abans sí que ho estava, però que no hi ha una pauta genèrica ni una cosa més acotada, amb informació veraç cap a totes les dones dels riscos que pot tenir o no o quan és o no convenient la medicalització de la menopausa.

Moltes gràcies a totes i ho deixo aquí.

La presidenta

Gràcies, diputada. Ara seria el torn del Grup Parlamentari del Partit Popular i té la paraula la diputada Belén Pajares Ribas.

M. Belén Pajares Ribas

Moltes gràcies, senyora presidenta. Agrair a la doctora García, a la senyora Pineda, a la senyora García de Creación Positiva i també a la senyora Martínez les seves aportacions.

He donat un cop d'ull ràpid i, a més, també ho ha explicat vostè, senyora doctora García, amb el tema de la gestió de residus i vostè mateixa ha llançat el tema de..., les que venim del món municipal, doncs això, realment, és un tema complicat i que genera..., de gestionar i de costos, eh?, pels municipis. Però, clar, és que el material de productes higiènics no és l'únic que contamina i, per tant, la veritat és que penso que repercutir els costos als fabricants doncs seria un greuge comparatiu amb altres elements que embruten i, per tant, ho veig una mica radical, què vol que li digui.

Després, jo he entrat ara, mentre vostè parlava, a l'estudi que apareix en el QR de la capsa que ens han entregat. Clar, donant-li un cop d'ull ràpid, eh? M'agradaria preguntar-li quin és el número de dones que han format part de l'estudi o si han format dones com a part de l'estudi. Si tenen dades també de quantes dones s'han vist afectades per la toxicitat d'alguns d'aquests productes higiènics? Clar, per suposat, transparència en l'etiquetatge i també en el compliment dels elements que es fan servir, dels productes que es fan servir en aquests productes.

Però, bé, jo volia preguntar-li, perquè tampoc ho he vist clar, si són tots els productes no reutilitzables els que tenen ara més tòxics, em penso que posava que no. Jo, la veritat, és que com que soy de la generació Tampax, eh?, a mi em costa entendre que els productes aquests que es poden reutilitzar a la llarga acaben sent higiènics i saludables, o sigui, penso que els han d'explicar molt bé com fer-los servir. Penso que és més fàcil «el usar y tirar», però, bé, jo ho deixo..., i això ja és una reflexió personal, ho deixo estar.

A la senyora Pineda i la senyora García sí que els volia preguntar a quins col·lectius de dones s'adrecen perquè vostès, a més a més, han comparegut en altres comissions. A la Comissió de Drets Socials ja ens van explicar que s'adreçaven a dones grans, ara començaven amb dones grans de col·lectius vulnerables, però també he vist que, en la informació, s'adrecen a altres col·lectius en situacions complicades i m'agradaria que ens fes cinc cèntims d'això.

A la senyora Martínez una pregunta, perquè no m'ha quedat clar si la formació que fan forma part del programa Salut i Escola o si és un programa a part. Jo comparteixo, o sigui, del tot que aquest tipus de formació l'han de fer els professionals de la salut, eh? I les llevadores és un col·lectiu poc aprofitat, permeti'm l'expressió, i poc conegut perquè, vull dir, la seva feina es visualitza molt en una etapa de la vida de les dones, però en la resta, la veritat, és que passa desapercebuda i potser caldria fer pedagogia de les seves competències.

I ara ho deixo aquí perquè en aquesta ocasió no em passaré de temps, senyora presidenta.

La presidenta

Gràcies, diputada. Al no haver-hi cap representant de VOX, passaríem al torn del Grup Parlamentari dels Comuns i té la paraula la diputada Susanna Segovia.

Susanna Segovia Sánchez

Moltes gràcies, presidenta. Gràcies també a totes les entitats compareixents, no només per venir, sinó per la feina que fan cada dia.

Jo, ara sentint parlar a la diputada del Partit Popular, jo soc de les que van arribar tard també a la copa menstrual, no?, però vaig arribar encara més tard quan la meva filla en un taller va participar, em va explicar que la inventora de la copa menstrual va ser la Leona Chalmers el 1937. Vull dir, que tenim molt al cap que la copa menstrual és una cosa com moderna i nova i, en realitat, potser ens hem de plantejar per què va trigar tant en utilitzar-se i estendre's el seu ús i si no hi ha també un determinat interès de determinades empreses productores doncs de cel·lulosa i dels mateixos..., perquè, evidentment, dona molt més negoci...

Fitxer 10

...els productes d'un sol ús que els altres productes, justament pel fet que es necessiten més, no? Però, vull dir, que era tall de reflexió de... Nosaltres hem arribat tard, però la copa menstrual, en realitat, fa molts anys que la tenim entre nosaltres, el que no s'ha fet és popularitzar el seu ús.

I una mica en aquesta línia també a la companya Rezero, que és una de les coses que jo sempre li dono voltes, més enllà que no entrem amb el tema de la compra de copes menstruals i altres productes a la passada legislatura, però jo segueixo tenint la temptació, i sí que els volia preguntar, i també a les companyes de l'Associació de Llevadores que van pels instituts i pels centres, que una de les grans dificultats perquè la gent jove s'acostumi a utilitzar els productes reutilitzables és la manca d'espais públics on poder-los fer servir.

Jo recordo haver vist la notícia que s'anava a fer una visita a un institut i es portava com un paquet perquè les nenes... I jo pensava, aquell institut, que el conec, bàsicament, perquè és al que va la meva filla, i va ser com una prova pilot, no hi ha absolutament cap lavabo en el qual es puguin fer servir aquests productes, en el qual les nenes, que, a més a més, ja tenen molta vergonya, tinguin la intimitat necessària per poder-se doncs, evidentment, canviar una copa menstrual o canviar-se una toalla de roba. I, de fet, fins i tot el que acaben fent moltes és que fan servir un, com les calces menstruals, però ho complementen amb toalles, no?, amb compreses de paper.

Per tant, sí que la pregunta és si realment aconseguirem fer aquest canvi cap a la sostenibilitat mentre, u, segueixen sent molt cars, perquè segueixen sent molt més cars, tot i que el càlcul al final acabi sortint que compensa, la primera despesa ja és molt més alta.

Entenem que el programa de «La meva regla, les meves regles» va ser un pas endavant, però que quan es fa, segurament, l'anàlisi de codi postal, a quines farmàcies es van anar a buscar més aquests productes, potser no necessàriament són a les farmàcies dels barris en situació de més vulnerabilitat socioeconòmica, i aquest és un altre aspecte. Per això la idea del xec, que es comentava a la sessió anterior, ens ha semblat que podria ser interessant i potser sí garantir més la universalització.

I el segon, sí que volia preguntar-li com també a l'Associació de Llevadores doncs una mica aquestes intervencions que en fan, que em semblen molt interessants perquè, justament, abans parlàvem de les dificultats de fer aquesta formació i aquesta..., no només a les nenes, sinó també als nens, no?, als instituts i a les

escoles. Com se li dona continuïtat, si és una intervenció puntual, si realment les infermeres i els centres tenen la capacitat de fer aquest seguiment o aquest acompanyament a nens i a nenes?

I també amb el tema de la medicalització. És a dir, jo crec que seguim amb un enfocament que..., identifiquem la dismenorrea, identifiquem els dolors que provoca i diem: la regla no ha de fer mal, però la resposta quan, finalment, es va a un metge és: «Pren-te un naproxeno, pren-te un ibuprofeno i, si no et funciona, pren-te anticonceptius per veure si amb això...». Vull dir que, al final, seguim donant una resposta molt medicalitzada que és: «La regla no ha de fer mal perquè et prens un analgèsic per evitar que et faci mal», quan no sé si aquesta és la resposta.

Per tant –i acabo, que també m'he allargat–, quin altre tipus d'indicacions o quin altre tipus de tractaments potser hauríem de plantejar que estiguin dintre de la cobertura de la Seguretat Social per donar resposta a aquests dolors que provoca la menstruació.

Gràcies.

La presidenta

Gràcies, diputada. Ara seria el torn del Grup Parlamentari de la CUP i té la paraula la diputada Pilar Castillejo Medina.

Maria Pilar Castillejo Medina

Moltes gràcies, presidenta. I moltes gràcies a les ponents per fer-nos aquesta exposició i permetre que aprofundim una mica més en aquest tema de la menstruació i del climateri, que sembla mentida, no?, que l'haguem de portar al Parlament.

Seré breu perquè jo crec que la majoria de coses ja les hem dit, eh? Però sí que, pel que feia Rezero, heu fet una llista de recomanacions que ens fèieu, no? Jo crec que la majoria us les compraria, no?, aquesta prohibició de substàncies tòxiques, evidentment, però també aquesta obligació del fabricant a detallar la composició, a assumir la despesa de la gestió del residu. Creieu que la llei de residus, que és qui hauria de contemplar tot això, està treballant amb aquesta línia o així o hauríem de fer també des de la Comissió de Feminisme una miqueta de treball conjunt amb la

Comissió de Territori, que l'està tirant endavant? O sigui, si teniu informació sobre això.

També has parlat bastant del Pla d'equitat menstrual i climateri. Creus que garanteix aquest accés equitatiu que ha d'existir, no?, aquest accés equitatiu i universal a aquests productes no tòxics i reutilitzables, independentment del poder adquisitiu, que jo crec que és el gran què, no? Si ho garanteix o si és com un primer pas per apropar-nos a aquest accés universal perquè crec que, fins ara, és com una prova, no? O sigui, com ho veieu i com ho hauríem de fer perquè realment passem d'aquest Pla a un accés universal equitatiu a productes reutilitzables. Bé, això, per garantir que aquesta mesura no quedi desatesa.

També volíem..., a Creación Positiva, heu emmarcat la vostra intervenció dintre del marc aquest dels drets sexuals i reproductius, que és molt necessari, i també dintre d'aquesta perspectiva feminista, que jo crec que és la que hem d'incorporar amb tot això.

Crec molt important que heu fet és ment d'aquesta..., la manca d'informació i la manca de coneixement del propi cos, com contribueix amb aquesta medicalització, que ara comentava també la Susanna, amb aquesta visió medicalitzada de tot. I crec que també hi ha una perspectiva economicista de tot això, no? Hi ha una perspectiva econòmica brutal amb tota la informació que ens arriba i com és d'important la formació per poder combatre aquest economicisme que, al final, està al darrere d'aquesta política de cura, al final, de totes les polítiques de cures que vivim.

Us volia demanar com penseu vosaltres que podria incorporar o que hauria d'incorporar el sistema públic perquè fos de manera estructural aquesta mirada de drets per evitar que el coneixement del cos i dels cicles vitals de les dones depenguin de projectes puntuals o depenguin del govern de torn que tinguem, no? Com podríem incorporar això en un sistema públic, no?, que formés part de l'estructura del nostre sistema públic de cures.

I, per últim, a l'Associació Catalana de Llevadores. Moltes gràcies, heu fet una explicació bastant detallada de la feina que heu estat portant a terme. Tenim entès, tenim informació de la manca de llevadores, no?, és una queixa que crec que feu habitualment. Avui, potser, com que ens donaves dades n'has parlat poc, no?, de la

manca de llevadores. Crec que aquesta manca, sobretot perquè, al final, el que es deixa sempre de banda és el treball més comunitari, no?, sempre atenem més el tema assistencial i deixem de banda el tema comunitari. I et volia preguntar molt breument quines serien, des del teu punt de vista, les condicions, aquells recursos mínims que necessiteu per poder fer aquesta feina comunitària i preventiva, que no quedi sempre relegada per manca de personal o per sobrecàrrega assistencial.

Moltes gràcies.

La presidenta

Gràcies, diputada. I al no haver-hi presència del Grup Mixt, passaríem la paraula al grup parlamentari de Socialistes i Units per Avançar i té la paraula la diputada Elena Díaz Torrevejano.

Elena Díaz Torrevejano

Bé, moltes gràcies, presidenta. Parlar la darrera doncs té això, que ja moltes coses ja s'han plantejat, no?, però intentaré no repetir algunes d'aquestes qüestions.

Sobre la primera intervenció de Rezero, sobre el tema dels tòxics. Creiem aquí, sobretot, segurament, hi haurà una manca d'investigació, no?, sobre aquesta qüestió i, sobretot, que ja s'ha comentat, d'una regulació molt concreta i molt específica.

Jo no sé si..., la primera pregunta seria si tenim algun referent arreu del món, d'algun país que vagi una mica més avançat que nosaltres en aquesta qüestió i ja estigui treballant o hagi treballat i hagi implementat algunes mesures que, com deia, pugui ser com un referent i que obri camí i que pugui guiar cap a on i com hem d'avançar, no?

I ara quan estaven intervenint havia fet així com una cerca una mica ràpida a l'ordinador sobre aquesta matèria i, en alguns articles, he llegit molt en diagonal perquè escoltar-les a vostès i tot és complicat, llegia que no només s'han trobat aquests tòxics en els productes d'un sol ús, sinó que també en alguns productes reutilitzables, no?, que sembla com que posem molt el focus en els productes d'un sol ús, però sembla ser que alguns productes reutilitzables també contenen aquests tòxics. Sé que vostès han fet l'estudi concretament en compreses i tampons, però, bé, crec que aquí també..., perquè, segurament, moltes dones estan canviant,

transitant cap a productes reutilitzables en bona part amb la mentalitat de dir que aquests productes..., o pensant que estan lliures de tòxics, a més a més, a banda de la cura del medi ambient, no?

Jo et volia comentar sobre la qüestió que han comentat d'aquesta manca d'informació o de difusió de la campanya d'accés a productes, a les farmàcies, reutilitzables de... Aquí és veritat que nosaltres partim d'una base ja molt dolenta. És a dir, totes les prestacions socials, diguem-ne, tenen aquest, el *non take-up*, no?, d'aquest objecte cap a tu, on dirigeixes la teva ajuda, la teva política pública doncs al voltant, en termes molt generals, el trenta per cent sempre es queda fora, per manca d'accés, per desconeixement, perquè, segurament, són les persones més vulnerables i que no tenen disponible tota aquesta informació.

Jo crec que posar el focus, sobretot, en aquestes persones, les que més difícil ho tenen, perquè hi ha... El Departament de Drets Socials té milers d'estudis on han posat el focus de dir, aquí és on hem d'incidir, en les persones més vulnerables, on facis el que facis, en temes genèrics, a aquestes persones no els hi arribarà. Crec que aquí és on s'ha d'incidir, si realment volíem, ho comentava la diputada Segovia, segurament, si mirem el Codi Postal on han arribat més dones a adquirir els productes menstruals, doncs seran potser dones de classe alta o classe mitja, però sobretot ens cal incidir molt en totes aquelles a les que no hi arriba aquesta informació, que dic que no és una cosa exclusiva d'aquesta política pública, sinó que és de totes les polítiques de prestacions socials que s'hi posen en marxa. Perquè, bé, combatre la pobresa menstrual és un imperatiu perquè, evidentment, principalment, té conseqüències per la salut, no?

I jo acabo amb una darrera pregunta, sobre el que han comentat a l'últim punt, aquest projecte que s'està posant en marxa amb el Ministeri de Salut. Crec que m'ha semblat veure a la diapositiva que està centrat en l'atenció primària, no sé si és així. Si ens podria fer cinc cèntims perquè, clar, el teu metge d'atenció primària és el primer on, et trobes malament, tens els primers símptomes, és al primer que acudeixes normalment. I no sé si ens podria, sé que tenen poc temps, però si ens podria..., perquè m'ha semblat molt interessant aquest enfocament en l'atenció comunitària i a l'atenció primària de la salut en l'àmbit del climateri.

Gràcies.

La presidenta

Gràcies, diputada. Doncs ara seria el torn de les compareixents per poder donar resposta a totes les qüestions i tenen un temps de set minuts cadascuna. *(Veus de fons.)* Sí. *(Rialles.)*

Rosa Garcia Segura (directora general Fundació Rezero)

Gràcies. Jo intentaré donar resposta. Si alguna em queda, vull dir, cap problema en poder fer arribar la informació.

A nivell de com podem fer això, avançar-ho i fer-ho, realment, que sigui un projecte de país, no? Crec que..., per a nosaltres hi ha dues eines importantíssimes, una l'hem comentada abans també, és, necessitem una visió conjunta, no estem parlant només d'un tema de salut de les dones, estem parlant d'un tema de salut planetària. Llavors, estem parlant de medi ambient, de salut de dones, d'infants i de les generacions futures. Per això insistim en aquesta taula interdepartamental on hi hagi feminisme, on hi hagi salut, on hi hagi educació, joventut, on hi hagi transició ecològica, on hi hagi economia. Creiem que realment és la manera, és el punt on realment hauríem de poder avançar amb aquesta visió transversal.

I també a nivell de lleis, quan parlem de normativa vinculada a la toxicitat, durant dècades hi ha hagut una intencionalitat absoluta de donar com que la normativa de toxicitat és per si complexa, i això és una falsedat. També perquè s'ha basat molt en el tema d'anar mirant substància per substància. I aquí pensem, i no només nosaltres, sinó els investigadors que porten dècades analitzant, i tenim centenars d'estudis i evidències científiques, el que diuen és, no podem legislar per una substància perquè dintre del nostre cos es comporten l'efecte còctel, i això reproduïx la sèrie d'impactes. Per tant, principi de precaució, visió àmplia i la protecció de la salut de les persones per sobre de tot, no? Una legislació amb aquest tipus.

I la llei de residus catalana ha de ser i el Departament té sobre la taula diverses propostes. Nosaltres com a Rezero les hem presentat al director general de Salut Pública, les hem presentat a l'Agència Catalana del Consum, les hem presentat a

Medi Ambient perquè pensem que és d'aquesta manera que s'ha de legislar, amb aquesta visió transversal.

Després, a nivell de..., si tots els productes contenen tòxics? Doncs sí, malauradament, l'evidència és que tots els productes de consum, tampons, compreses, també bolquers, és molt bona pregunta. Els bolquers són un problema? Sí. Totes aquestes substàncies dels nostres nens i nenes dotze hores o vint-i-quatre hores, penseu per què poden aguantar secs aquests productes vint-i-quatre hores. Per la càrrega tòxica de productes que porten.

Per tant, òbviament, sí, és el que estem denunciant i per això necessitem una política valenta que posi la salut per sobre de tot i que sigui capaç d'enfrontar-se als interessos de determinades empreses multinacionals.

Fitxer 11

Estem parlant de dues en tot el món, eh?, no són tantes, que estan, justament, portant a la societat cap a aquesta toxicitat i aquesta contaminació. Llavors, la salut de les persones per davant de tot.

Després, per què també tenen més impacte sigui un sol ús o reutilitzable? Sí que hem detectat..., nosaltres estem també amb tot aquest tema d'aquests estudis. També hi ha presència de substàncies tòxiques en els productes reutilitzables perquè tots els productes de consum tenen aquesta quantitat de substància tòxica. Per això estem demanant aquesta visió transversal.

En els aliments. Recordeu quan vam venir a presentar-vos aquelles analítiques d'orina de la Carme Rusalleda o del presentador del Temps? És que estem ingerint substància tòxica cada dia, també amb els tampons, també amb les compreses, també amb els bolquers. Però a les dones utilitzem tampons, compreses durant dècades.

Per tant, aquest dia a dia és el que ens està fent aquesta afectació a la salut, eh?, i aquests pics, no?, de..., aquests càncers de mama, totes aquestes afectacions, les demències, que està ja super demostrat que hi ha vinculació entre la toxicitat i la demència que estem patint, no?

Després, m'ha agradat molt allò d'una mesura radical, allò de la responsabilitat ampliada al productor. És una mesura europea, és un dels tres principis europeus, fer que els que posen el producte al mercat, primer, haurien de garantir que els productes són, primer, lliure de tòxics, després, reutilitzables, després, que puguin ser realment reciclables. I això avui en dia no s'està complint i és la Unió Europea la que ja ho està dient.

Igual que els envasos, el contenidor d'envasos, que s'estarà començant ara a fer amb el tèxtil, amb els voluminosos, i que haurà de començar a pagar per tots els voluminosos que els ajuntaments han d'estar gestionant als seus carrers. Doncs igual passa també amb el tèxtil sanitari. Penseu també en les tovalloletes, la quantitat de milions que estem gastant a nivell d'administracions per la gestió de les tovalloletes. Això és una externalització dels impactes ambientals i econòmics que tenen aquests fabricants. I penso que també és l'Administració la que hauria de garantir, amb visió del bé comú, que realment qui posa, qui fa el negoci, assumeixi els costos del seu producte quan es converteix en residus.

Només una xifra, que crec que abans l'he dit. I el doctor Ortega, que és el president de la Regió de Múrcia de l'associació de pediatria, ell sempre diu, el setanta per cent dels costos actuals en salut pública estan derivats a gestionar problemes crònics que venen dels impactes del medi ambient, de temes de contaminació. Reduir aquesta contaminació és també un estalvi de recursos econòmics a nivell general i que siguin els fabricants qui paguin el cent per cent d'aquests costos.

A nivell de com podem facilitar que les persones i les generacions facin ús dels elements reutilitzables, que preguntava la companya dels Comuns, no? Jo crec que hi ha una dificultat en l'ús perquè hi ha un desconeixement absolut dels nostres cossos, avui dia a dia. I quan anem a fer tallers, és que les noies de dotze, tretze, catorze anys és que mai s'han mirat ni tan sols la vulva, la vagina. No tenen coneixement del seu cos. I encara hi ha tota aquesta càrrega del tabú, de com funciona la copa, si no, tal, no, perquè em vessarà la copa..., bé, hi ha talles de la copa. O sigui, cal molta pedagogia. Per això demanem aquesta campanya constant de comunicació.

Perdoneu-me, jo soc molt poc futbolera, però, ostres, m'agradaria que jo pogués estar tan informada de si el Barça podrà jugar al Nou Camp, sí o no, de, realment, de les mesures que són a favor de la salut de les dones i de la menstruació. O sigui, invertim igual que invertim en altres esdeveniments, invertim també en comunicació de les dones. I els mitjans de comunicació, eh?, crec que és una visió global, on posem les prioritats.

I sí, nosaltres, com a Rezero, i t'ho agraeixo perquè m'he oblidat de dir-ho en la presentació, hem impulsat la mesura que són els lavabos amics de la menstruació sostenible. Ja estem, a nivell de Catalunya, ja hi ha més de dos mil punts on estem i ajudem que els lavabos..., pugui haver-hi lavabos tancats on pugui haver-hi una petita pica perquè et puguis rentar la teva copa menstrual, que estigui identificat, que hi hagi mesures higièniques.

El Pla d'equitat menstrual també era una d'aquestes mesures que no s'està desenvolupant, per això també demanem que es desenvolupi.

I ja se m'està acabant el temps. Només dir també, el tema de posar en valor el Pla d'equitat, nosaltres sí que estem convençudes que ha de ser una mesura d'universalitat i de total accessibilitat.

I les farmàcies, hem parlat amb el gremi, amb les associacions de farmacèutics i estan super contents d'aquesta mesura. Era de les que més orgullosos estaven a nivell de participació i crec que també aquesta visió, que dèiem, visió transversal.

I si puc respondre ja una última qüestió, és el tema d'això, no?, de la pobresa menstrual. Que només a una sola campanya de comunicació, el trenta per cent de les persones menstruants hagin anat a recollir la copa, els productes reutilitzables, jo crec que és un èxit. Jo porto vint anys fent campanyes, tant de bo en una campanya jo tingués resultats d'un trenta per cent, és que, de veritat, crec que és per tirar-hi coets. Però això requereix també d'una continuïtat amb aquesta comunicació, amb aquesta difusió, que la gent sàpiga que això encara està en marxa.

Jo, ho sento, jo vinc de Nou Barris i estic com molt cansada que sempre Nou Barris se'ns posi el total, no?, de... Òbviament, és una qüestió de pobresa menstrual, però jo crec, i perquè hem fet campanya activa amb el tema, que molta gent, moltes

persones han anat a les farmàcies de Nou Barris a buscar també els productes. Llavors, el tema aquest de... Jo tindria molta cura amb això i també pel problema que és sempre d'estigmatitzar. El producte menstrual no és ni per les elits ni per la gent que no té accés, és un producte per qui vol cuidar de la seva salut i també del medi ambient. I em sembla que fins aquí.

Moltes gràcies.

Montserrat Pineda Lorenzo (coordinadora de Creación Positiva)

Quan parlem de drets sexuals i reproductius parlem d'això, parlem d'una..., o sigui, d'una garantia de política pública i jo crec que aquest és un element important. Ho dic perquè sinó caiem en aquesta farsa, i ho dic així, des d'una cosa que em preocupa, moltes vegades quan parlem de drets, prestacions, sí?

Els drets es garanteixen des de la política pública i, per tant, requereixen plans, requereixen programes, requereixen comissions interdepartamentals, requereixen una política activa, que requereix també un pressupost actiu i un acompanyament amb totes les professionals necessàries. I jo crec que aquest és un element clau perquè nosaltres sí que pensem que el Pla s'ha quedat curt, segurament, en l'avaluació que es faci quan es faci, doncs, segurament, es parlarà que s'ha activat el deu per cent del Pla. Vull dir, que si s'activés el cent per cent del Pla, segurament parlaríem d'aquestes situacions que van acompanyant totes aquestes qüestions que vostès estan... Sí? Puc? Ah, d'acord. Perdona, és que pensava que em deies...

Ho dic perquè jo crec que és interessant en aquest sentit, o sigui, la possibilitat de quan es faci l'avaluació veure quines actuacions no s'han realitzat i per què no s'han realitzat, no?

I, en aquest sentit, jo crec que és interessant perquè trencaríem aquesta dicotomia d'universalitat-prestació perquè, realment, si tu fas totes les actuacions, jo crec que seria interessant veure quines són les que no s'han fet, una mica en la mateixa línia que també apuntava, no?

Ho dic perquè en qüestions de drets sexuals i reproductius no tindre un bon sistema de salut que pugui garantir, amb totes les llevadores, amb tot el sistema en realitat, és una mancança del sistema, no és una mancança de si tenim o no tenim copes i

on ens falten les copes. Necessitem una fortalesa del sistema de salut, igual que necessitem una fortalesa del sistema educatiu que faci el que li toca fer, que és educació sexual integral. Jo els diria, des d'una perspectiva clarament feminista decolonial, perquè aquestes qüestions que són substancials de les que estem parlant, de les... D'acord?

Llavors, què passa quan... Puc utilitzar un moment...? *(Veus de fons.)* Sí? Quan la diputada, la companya Belén ens diu: «Jo no he tingut aquesta informació», per això estem. Et convido a què vinguis a l'entitat, a poder-ne parlar sobre què és el que ens passa a les dones, aquesta és la qüestió, igual que vagis a un ASSIR, on estigui... *(Veus de fons.)* Sí? Perquè d'això es tracta, les dones adultes moltes vegades no tenim aquestes referències i jo crec que, realment, hem de fer que aquest tipus de serveis acompanyin, a totes nosaltres, no? Perquè quan he fet el comentari a l'inici de quantes de nosaltres estem en aquesta fase de climateri, hi ha hagut aquesta situació. Perquè ens manquen moltes vegades aquest tipus d'espais o espais que no sigui la companya o que no sigui al bar o que no..., no? Sinó que realment puguem fer-ho en un espai on tinguem seguretat, on formi part d'aquest sistema de salut i de cura, no?, com també apuntava la diputada de la CUP, no? Un sistema de cures integral, un sistema de garantia de drets sexuals i reproductius, no?

La diputada Verge ens preguntava, no?, el tema de la institucionalització. Doncs, clarament, les eines d'institucionalització són les comissions interdepartamentals, per tant, si hi ha una comissió interdepartamental, què n'hi ha, sobre l'estratègia nacional de drets sexuals i reproductius, veure què pot fer més en aquest sentit, quines altres qüestions es poden fer. Si totes les eines que es tenen, no?, amb el tema del pla de violència obstètrica, que hi ha algunes mesures que estan vinculades amb això, quines mesures es podrien relatar de les que estan ja programades i estan planificades.

O sigui, es tracta de poder fer garantia a totes les iniciatives que aquest Govern o l'anterior Govern ja hagin planificat, o sigui, portar-les a terme. Per això plantejava del... Segurament estem parlant d'un deu per cent. Jo us ho dic de veritat, segurament, estem parlant d'un deu per cent de les activitats del Pla d'equitat menstrual, no?

Vostè també ens preguntava i ens preguntàveu respecte a la part aquesta més comunitària que nosaltres treballem, no? En aquest sentit, aquesta iniciativa forma part..., és una subvenció, però nosaltres treballem en dos centres penitenciaris, és el servei de salut sexual i reproductiva que treballem a dos presons, però també treballem amb dones en altres situacions de vulnerabilitat.

I, com deia la Maria Luisa, que si vols apuntar?... O sigui, per a nosaltres els tallers són de sexualitat i nosaltres incorporem tota aquesta perspectiva, no? Incorporem la perspectiva, igual que no es comença o no s'hauria de començar als dotze anys o a primer de l'ESO, no? O sigui, hi ha un treball que s'ha de fer anterior i hi ha materials perquè es pugui realitzar des dels tres anys, no?, per poder parlar del cos, per poder acabar, en tot cas, amb la iniciativa que estaven realitzant.

Per tant, nosaltres el que creiem, quan estem parlant d'aquesta perspectiva comunitària des de la nostra experiència amb els tallers que nosaltres realitzem en els municipis, quan se'ns convida a participar o els que tenim a través de les subvencions, que ens presentem i que oferim, en tot cas, al teixit, el que veiem és que segueixen un tema..., no tabú, perquè ja no és un tema tabú com a tal, sobretot quan estem parlant de climateri, però sí que falten eines reals de com afrontar algunes qüestions, que no tenen a veure tant amb la medicalització d'un sentit clàssic, no?, que també vostè apuntava, no?, sinó amb la història de quines són les eines reals que jo tinc per viure amb totes les altres iniquitats que jo tinc en una situació de salut tan compromesa, moltes vegades, amb la meua realitat sobre aquest coneixement que jo tinc sobre el meu propi cos. No sé si m'estic explicant.

I això falten moltes vegades eines, perquè falten moltes vegades espais. Ja no són espais en els ASSIRs, que són imprescindibles i que són necessaris, i amb la Cristina ho hem parlat milions de vegades al llarg de la nostra trajectòria, no?, Luisa?, amb les altres entitats que segurament han estat en l'anterior taula, no?

O sigui, el que creiem és com s'aterren aquestes iniciatives, com s'aterren que les dones puguem accedir quan som adultes, no estic parlant de les dones joves en aquests moments, no? Que ens sentim acompanyades, realment, no tant si ens mediquem el nostre cos o no, sinó amb altres situacions que estan associades amb el nostre projecte de vida. I els nostres projectes de vida moltes vegades estan

associats amb activisme o amb altre tipus de processos. No sé si vols apuntar alguna cosa en aquest sentit? No?

Per tant, quan estem parlant d'aquesta institucionalització també estem parlant de la garantia de les entitats. Nosaltres, per exemple, amb els serveis, tant en el tema de subvencions o en altres situacions, sobretot el que oferim són tallers de sexualitat per parlar amb les dones, no? Els ho vam explicar també a l'altra comissió, no?, que per nosaltres és un tema referencial, i ho apuntava també la Maria Luisa, no? O sigui, poder parlar, poder tindre espais on nosaltres puguem parlar del nostre projecte vital i el nostre projecte vital també és la sexualitat, no?

Jo crec que ja m'he passat de temps.

Gràcies.

Cristina Martínez Bueno (representant de l'Associació Catalana de Llevadores)

Bé, a veure si ordeno totes les preguntes que heu fet.

Respecte a les primeres preguntes, que ha fet la diputada d'Esquerra Republicana, què fem en el manteniment de les polítiques? Jo em sumaria a reforçar la necessitat d'un seguiment d'aquestes polítiques interdepartamental, però també amb organitzacions, associacions que participen, directament, que a la població li arribin aquestes polítiques.

Jo crec que això és fonamental i potser ara està una mica més diluït això, en el sentit que no hi ha una sensació de, d'acord, quin és el seguiment? Quina és l'avaluació que s'està fent del pla? Com l'estem avaluant? Quins elements són substancials per tirar endavant unes polítiques d'aquestes característiques? Jo crec que això necessita un esforç polític, però també, no?, d'aquesta necessitat de treballar interdepartamentalment en tot el...

Fitxer 12

...pla. Jo crec que això és bàsic i no hi ha un seguiment, crec, que en aquest sentit.

Quant a reforçar les intervencions que s'estan fent, què caldria fer? Jo crec que no podem estar... Per exemple, ara estem intervenint en el curs escolar «La meva regla,

les meves regles», en el curs 25-26, però no sabem, realment, si el 26-27 continuarà o no, no? Bé, des de Salut no ho sabem, d'acord? I jo crec que això és també molt important, en el sentit que sí que és veritat que des d'Educació, i que s'havia treballat també anteriorment amb Igualtat i Feminisme, amb el Departament d'Igualtat i Feminisme, tot el programa d'intervenció afectiu-sexual en les escoles des dels zero anys fins que es finalitzi l'ESO. I hi ha hagut una consulta pública respecte a aquest programa, però no sabem tampoc quines són les mesures d'implementació i d'implantació d'aquest programa, que ens determina també una mica quina intervenció fem si hem de continuar fent-la o s'inclou dins d'aquest programa afectiu-sexual, que hi ha també una part de coneixement del cos, com deies tu abans. O sigui, que això necessitem també que es vagi consolidant.

I després jo crec que, a nivell polític, com a llevadores pensem que la població necessita una garantia d'aquests drets sexuals i reproductius i creiem que heu de fer un esforç tots els partits parlamentaris a què aquests drets siguin constitucionals, o sigui, que no depenguin d'una situació o una altra, sinó que siguin una garantia que vagi més enllà d'un determinat govern. Al final, els governs es fan..., quan cada partit governa fa tot el que pot, però sí que aquesta garantia de drets sexuals i reproductius hi ha de ser, i això crec que està també en mans d'aquí del Parlament.

Col·lectius específics ens preocupa molt perquè no s'estan fent intervencions en els centres d'educació especial, d'acord? I això sí que necessitem veure... Perquè quan es va fer ens van dir: «Bé, doncs col·lectius d'aquestes característiques ja veurem, no?» I ara no estem intervenint com estem intervenint en centres educatius.

Quant a primer de l'ESO o primària? És un debat que tenim contínuament, no? Probablement seria també eficient, efectiu intervenir a l'últim curs de primària, que ja tindríem una gran part de noies que estan menstruants. Però sí que és veritat que, tot i que tenim una forquilla d'inici de la menstruació i que sabem que s'avança..., per cada deu anys s'avancen nou mesos la menstruació, sí que el volum més gran el tenim en l'etapa de primer de l'ESO, però això no creu que vulguem tornar una altra vegada a pensar si realment..., el pilot el vam fer el tercer de l'ESO, ens vam adonar, no?, tots plegats, Educació, Igualtat i Feminisme, Salut, que no tenia cap sentit. Per

això es va avançar a primer de l'ESO. Probablement, fer l'últim curs o el penúltim curs de primària seria també eficient.

Quant a la intervenció públics, concertats, privats. En privats, totalment privats no intervenim, intervenim en públics i concertats. I sí que veiem que no hi ha una línia, o sigui, podem tenir algun públic que no vol la intervenció i podem tenir també algun concertat que no vol la intervenció. Sí que veiem més dificultats amb aquells concertats que també tenen una..., bé, que són religiosos o que tenen un component d'aquestes característiques, especialment, perquè són els centres que més problemes ens posen a l'hora de no, doncs separem els nois de les noies, quan no volem separar els nois de les noies amb una intervenció d'equitat menstrual, no?

I quant als tractaments, si és una moda o no. Jo crec que no és una moda, però hem passat per diferents moments en què l'evidència que teníem no era la suficient. Actualment, sabem quines situacions podem fer una medicalització perquè aquesta dona ho necessita, una menopausa precoç és claríssim, valorant cost-benefici, no? Hi ha altres situacions, per exemple, una dona amb càncer de mama, no podem fer, si és hormono-depenent, no es pot fer. O sigui, que sí que tenim l'evidència de quan sí medicalitzar amb fàrmacs i quan no medicalitzar.

I és molt important també la formació dels professionals perquè els estils de vida són fonamentals i, en aquest cas, l'alimentació és bàsica. Per això ens estem plantejant des de Salut treballar, conjuntament amb les dietistes que tenim en atenció primària, per treballar més la dieta d'aquestes noies adolescents que presenten dismenorrea, com un element més de millorar aquesta situació.

Quant a Salut i Escola, és Salut i Escola a l'entorn. I sí que és veritat que podríem potenciar més, podríem fer pedagogia les llevadores en aquest sentit, però en els ASSIRs és on desenvolupen, i en l'entorn hospitalari, on es desenvolupen totes les competències.

Quant a la manca d'espais públics. Ho hem visualitzat quan hem intervingut a nivell de salut en els centres educatius, no hi ha una adequació dels espais quant a tema de lavabos.

Quant a..., comentàveu, condicions i recursos, no?, que deia la companya de la CUP, per no deixar la intervenció comunitària. Nosaltres hem posat en diverses

ocasions sobre la taula que es necessita un augment de places de residents de llevadores i això estem insistint i estem una mica tornant a insistir cada vegada. I si no es fa això, el primer que patirà és la intervenció comunitària, i això no ho voldríem perquè, precisament, estem parlant avui de molta intervenció comunitària.

I després, quant a l'atenció primària, no?, i aquest projecte. Això són..., des del Ministeri de Salut a totes les comunitats autònomes proporciona uns ajuts econòmics per millorar l'atenció primària, no és només Catalunya, sinó són totes les comunitats. Llavors, dins d'atenció primària, es presenten al Departament de Salut diferents projectes que s'avaluen i són per l'any següent, o sigui, en aquest cas, per treballar-los el 26 i posar-los en marxa el 27. I sí que tenim diferents projectes, alguns més d'equip d'atenció primària i nosaltres com a ASSIR hem presentat el fet de fer una guia comú i una formació per tots els professionals, no només dels ASSIRs, sinó també de medicina familiar i comunitària als equips d'atenció primària amb tema de menopausa.

Gràcies.

La presidenta

Moltíssimes gràcies a les tres per les vostres compareixences i les vostres intervencions. I ara donariem pas al darrer punt de l'ordre del dia...*(Veus de fons.)* Perdoneu, sí, us acomiado, disculpeu, perdoneu. *(Rialles.)* Gràcies, Mercè, perdoneu, eh? *(Rialles. Veus de fons.)* Gràcies a vosaltres. Doncs suspenem uns minutets.

La sessió se suspèn a... i es reprèn a...

La presidenta

Si us sembla, com només és... *(Veus de fons.)*

Proposta de resolució sobre el suport als processos de construcció de pau de les dones indígenes sinú de Colòmbia i a l'aplicació de l'acord de pau amb perspectiva ètnica i de gènere (posposada)

250-00614/15

Només és per informar que el punt de l'ordre del dia, que és el punt 8, de la proposta resolució sobre el suport als processos de construcció de pau de les dones indígenes sinú de Colòmbia i a l'aplicació de l'acord de pau amb perspectiva ètnica i de gènere el Grup Parlamentari proponent dels Comuns ha demanat posposar la proposta de resolució fins a una altra sessió. Llavors, si no hi ha cap inconvenient, faríem també aquesta alteració de l'ordre del dia.

I en no haver-hi més punts, doncs donaríem per finalitzada la comissió, però demanaria a les portaveus si es poden quedar un minut per parlar.

La sessió s'aixeca a...

TRANSCRIPCIÓ EN BRUT